

<https://doi.org/10.12797/Poliarchia.05.2017.08.02>

Marcin FRENKEL
marcinfrenkel@wp.pl

LITWA W POLSKIEJ POLITYCE ZAGRANICZNEJ W LATACH 2007–2014

ABSTRACT Lithuania in Polish Foreign Policy in the Years 2007–2014

Lithuania plays a crucial part in the Polish eastern policy. Poland shares a complicated past with its north-eastern neighbour as well as many common interests. One can call it “a love-hate relationship”. The main purpose of this article is to investigate Polish-Lithuanian relations in four main areas: energy recourses and transmission lines; security and democratisation in the Eastern Europe; cooperation within the European Union; condition of minorities. The article focuses on years 2007–2014 when Donald Tusk was the Prime Minister of Poland and the Ministry of Foreign Affairs was led by Radosław Sikorski. The paper also presents the role of the Polish president and parliament.

KEYWORDS *Polish foreign policy, Polish-Lithuanian relations, Poland and Eastern Europe, Donald Tusk, Lech Kaczyński*

WSTĘP

Litwa ma dla Polski niezwykle istotne znaczenie geopolityczne. Jak trafnie zauważył Jakub Korejba, oba państwa łączą aspiracje cywilizacyjne i strategiczne, przy jednoczesnym braku sprzecznych interesów gospodarczych. To właśnie Wilno jest *kluczowym partnerem dla realizacji polskich koncepcji organizacji przestrzeni geopolitycznej za naszą wschodnią granicą*¹. Współpraca z Litwą ma dwojakie znaczenie dla polskiej polityki wschodniej. Z jednej strony Wilno jest naturalnym partnerem Warszawy w kreowaniu wspólnych działań, również unijnych, kierowanych do obszaru postsowieckiego, z drugiej – to partnerstwo może być inspirującym przykładem dla decydentów na Białorusi czy Ukrainie². Jak pisał Andrzej Brzeziecki, *jeśli nie porozumiemy się z Litwą, zapomnijmy w ogóle o wschodniej polityce*³. Bliższe przyjrzenie się naszym kontaktom z północno-wschodnim sąsiadem jest więc szczególnie istotne. Należy rozważyć popełnione błędy i osiągnięte sukcesy, aby sformułować wskazówki na przyszłość.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest odcinek litewski w polskiej polityce zagranicznej w okresie pełnienia funkcji premiera przez Donalda Tuska, czyli od 16 listopada 2007 do 22 września 2014 r. Był to okres obfitujący w znamienne wydarzenia zarówno na linii Warszawa–Wilno, jak i w całej Europie Wschodniej. Dochodziło w nim zarówno do poprawy stosunków polsko-litewskich, jak i do ich drastycznego pogorszenia. Nade wszystko miały miejsce poważne napięcia w najbliższym otoczeniu obu państw, z konfliktem rosyjsko-ukraińskim na czele. Analizie podlegać będą nie tylko działania rządowe, lecz także podejmowane przez ośrodki prezydencki i parlamentarny.

W artykule wyszczególniono cztery kluczowe płaszczyzny relacji polsko-litewskich:

1. Współpracę energetyczno-infrastrukturalną (w tym przede wszystkim działania na rzecz uniezależnienia się obu państw od dostaw ropy i gazu z Rosji).
2. Współpracę w zakresie bezpieczeństwa (w tym współpracę wojskową) i na rzecz demokratyzacji Europy Wschodniej (zwłaszcza Ukrainy).
3. Współpracę w ramach polityki Unii Europejskiej (UE).
4. Współpracę na rzecz praw mniejszości (polskiej na Litwie i litewskiej w Polsce).

Rozważania na temat kontaktów gospodarczych dotyczą głównie tematyki energetycznej i związanej z tym infrastruktury (produkcyjnej i przesyłowej). Kooperacja gospodarcza z Litwą w szerszym spektrum nie ma bowiem dla Polski tak dużego znaczenia. Dobrze tę tezę obrazuje porównanie bilansu handlowego Polski z Litwą i z kluczowym partnerem gospodarczym – Niemcami (zob. tabela 1). Wydarzenia w stosun-

¹ J. Korejba, *Skończmy z polityką starszego brata*, „Nowa Europa Wschodnia” 2012, 16 X, [online] www.new.org.pl/1051.post.html, 21 XII 2015.

² Należy mieć na uwadze ogólny charakter tego wzorca. Niewątpliwie istotnym elementem relacji polsko-litewskich są wspólne działania na płaszczyźnie unijnej. Ukraina i Białoruś nie są członkami UE. Państwa te różnią od Litwy również stopień demokratyzacji, potencjał gospodarczy i znaczenie geopolityczne. Niemniej obopólne korzyści ze współpracy Warszawy i Wilna powinny być odnotowane przez strategów politycznych w Mińsku i Kijowie – np. Polska mogłaby pełnić rolę swoistego „adwokata” tych państw w kręgu euroatlantyckim. W przypadku Ukrainy częściowo ma to już zresztą miejsce.

³ A. Brzeziecki, *Jeszcze raz, ostatni raz*, „Tygodnik Powszechny” 2012, 23 IV, [online] <https://www.tygodnikpowszechny.pl/jeszcze-raz-ostatni-raz-15918>, 23 XII 2015.

kach dwustronnych zostały opisane chronologicznie, a następnie poddane analizie pod kątem ich oddziaływania na wymienione cztery sfery kontaktów.

Tabela 1. Bilans handlowy Polski z Litwą i Niemcami w 2012 r.

	Litwa	Niemcy
Import z Polski	2,45 mld euro	35,7 mld euro
Eksport do Polski	1,4 mld euro	32,1 mld euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informator Ekonomiczny Ministerstwa Spraw Zagranicznych*, strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/europa/litwa/litwa>, 27 V 2016; *Informator Ekonomiczny Ministerstwa Spraw Zagranicznych*, strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/europa/niemcy>, 27 V 2016.

Na literaturę niniejszego artykułu składają się przede wszystkim materiały urzędów państwowych, artykuły prasowe, opracowania książkowe, strony internetowe ośrodków analitycznych i wydawnictw specjalistycznych. Autorami ważnych prac naukowych dotyczących relacji polsko-litewskich w omawianym okresie są m.in. Giovanni Arlotti⁴, Krzysztof Buchowski⁵, Živilė Dambrauskaitė, Tomas Janeliūnas, Vytis Jurkonis i Vytautas Sirijos Gira⁶, Linas Kojala i Vilius Ivanauskas⁷, Elżbieta Kuzborska⁸, Maksimas Milta⁹, Wojciech Tomasz Modzelewski¹⁰, Jakub Olchowski i Gediminas Kazėnas¹¹, Krzysztof Sidorkiewicz¹² i Galina Vaščenkaitė¹³. Zagadnienie to było też podnoszone na łamach „Rocznika Polskiej Polityki Zagranicznej” oraz w ra-

⁴ Zob. G. Arlotti, *Stosunki polsko-litewskie między przeszłością a przyszłością*, „Studia Europejskie” 2012, nr 4, s. 107–124.

⁵ Zob. K. Buchowski, *Polityka zagraniczna Litwy 1990–2012. Główne kierunki i uwarunkowania*, Białystok 2013.

⁶ Zob. Ž. Dambrauskaitė i in., *Lithuanian-Polish Relations Reconsidered: A Constrained Bilateral Agenda or an Empty Strategic Partnership?*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2011, vol. 26, s. 130–131.

⁷ Zob. L. Kojala, V. Ivanauskas, *Lithuanian Eastern Policy 2004–2014: The Role Theory Approach*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2014, vol. 32.

⁸ Zob. E. Kuzborska, *The Protection of Lithuania's Polish Minority: Bone of Contention in Bilateral Polish-Lithuanian Relations*, „European Yearbook of Minority Issues” 2013, vol. 12, no. 1, [online] https://doi.org/10.1163/9789004306134_006, 14 I 2017.

⁹ Zob. M. Milta, *Lithuania's Foreign Policy under the Eastern Partnership Programme in 2009–2014. From Small State Policy to Smart State Strategy*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2015, vol. 33, s. 27–47.

¹⁰ Zob. W. T. Modzelewski, *Dwie dekady stosunków Polski z Litwą – wymiar polityczny*, „Środkowo-europejskie Studia Polityczne” 2012, nr 3, [online] <https://doi.org/10.14746/ssp.2012.3.13>.

¹¹ Zob. J. Olchowski, G. Kazėnas, *Stosunki polsko-litewskie w kontekście Karty Polaka*, „Przegląd Naukowy Disputatio” 2010, t. 10, s. 262–280.

¹² Zob. K. Sidorkiewicz, *Polska i Litwa w latach 2009–2013: dobre czy trudne sąsiedztwo?*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2015, nr 6.

¹³ Zob. G. Vaščenkaitė, *Lithuanian-Polish Relations after 2004: Good Old Cooperation in Regretfully Bad New Wrapping*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2014, vol. 32, s. 73–74.

portach i analizach Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych i Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia. Temat ten pojawiał się również w artykułach prasowych, m.in. na łamach „Nowej Europy Wschodniej”, „Gazety Wyborczej”, „Polityki” i „Tygodnika Powszechnego”. W literaturze przedmiotu nadal brakuje jednak odpowiedzi na pytanie: na ile kształt relacji pomiędzy państwami był efektem realizacji konkretnego programu politycznego, a na ile został ukształtowany przez czynniki pozostające poza kontrolą rządu? Autor podejmuje próbę wypełnienia niniejszym artykułem tej luki w badaniach.

Artykuł składa się z trzech części. Pierwsza opisuje ogólne uwarunkowania relacji polsko-litewskich. Druga dotyczy wydarzeń z lat 2007–2010, kiedy równoległe do działań rządu Donalda Tuska, przewodniczącego Platformy Obywatelskiej (PO), aktywnym podmiotem w polityce zagranicznej był prezydent Lech Kaczyński, polityk blisko związany z największą partią opozycyjną – Prawem i Sprawiedliwością (PiS). Część trzecia obejmuje lata 2011–2014, kiedy urząd prezydenta sprawował wywodzący się z PO Bronisław Komorowski. W tym czasie oba ośrodki kreujące politykę zagraniczną, rządowy i prezydencki, były obsadzone przez jedno środowisko polityczne.

1. PUNKT WYJŚCIA

Stosunki polsko-litewskie po upadku bloku komunistycznego charakteryzowały się dużą zmiennością. Początek oficjalnych relacji bilateralnych przypada na wrzesień 1991 r., kiedy to Rzeczpospolita Polska (RP) uznała niepodległość Republiki Litewskiej (RL)¹⁴. Niemniej nieformalne spotkania polityków związanych z Solidarnością i Sajūdisem odbywały się już od końca lat 80. Po krótkim okresie dobrych kontaktów pomiędzy obejmującymi władze w obu krajach środowiskami wywodzącymi się z antykomunistycznej opozycji następowało, począwszy od końca 1991 r., stopniowe pogorszenie relacji, szczególnie widoczne w latach 1992–1993. Podpisanie w 1994 r. przez oba kraje traktatu o *przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy*¹⁵ przyniosło odprężenie i poprawę kontaktów. Najważniejszy dla tego trendu był 1997 r., kiedy oficjalnie ogłoszono polsko-litewskie *strategiczne partnerstwo*¹⁶. Wspólnota priorytetu w polityce zagranicznej Warszawy i Wilna, jakim było członkostwo w NATO i UE, niewątpliwie sprzyjała współpracy, w tym również marginalizowaniu kwestii konfliktowych we wzajemnych relacjach. W 2004 r. oba kraje stały się członkami UE, a Litwa także Sojuszu Północnoatlantyckiego (Polska była jego członkiem już od 1999 r.). Nie spowodowało to jednak osłabienia kontaktów, bowiem pojawiły się w tym czasie inne płaszczyzny współpracy, takie jak wsparcie dla procesów demokratycznych w Gruzji i na Ukrainie oraz wspólne projekty energetyczne.

¹⁴ Zob. K. Sidorkiewicz, *Stosunki polsko-litewskie w latach 1990–1995 – początki współpracy*, „Przegląd Naukowy Disputatio” 2010, t. 10, s. 57–61.

¹⁵ *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy, sporządzony w Wilnie dnia 26 kwietnia 1994 r.*, Dz. U. 1995, nr 15, poz. 71.

¹⁶ G. Vaščenkaitė, *Lithuanian-Polish Relations...*, s. 73–74.

Ponadto w latach 2005–2007 intensyfikacja relacji z Litwą miała w zamyśle polskiego rządu równoważyć ochłodzenie stosunków z innymi partnerami, zwłaszcza z Niemcami i Rosją¹⁷. Sprzyjała temu przyjęta przez władze litewskie w 2004 r. koncepcja tzw. nowej polityki zagranicznej. Ustanawiający ją dokument¹⁸ był odpowiedzią na nowe wyzwania stojące przed RL po jej akcesji do UE i NATO. Był również powiązany z ówczesnymi działaniami USA na arenie międzynarodowej (tzw. globalna wojna z terroryzmem i wsparcie dla procesów demokratyzacji – również na terenie byłego ZSRR). Za jedno z głównych zadań stojących przed litewską dyplomacją uznano aktywną politykę zagraniczną, szczególnie na obszarze postsowieckim (z wykorzystaniem instrumentów unijnych), a w ślad za tym osiągnięcie pozycji regionalnego lidera. Miało się to odbywać poprzez bliską współpracę z Polską (uznanie jej za lidera Europy Środkowo-Wschodniej) i ze Stanami Zjednoczonymi (uważanymi za głównego gwaranta bezpieczeństwa RL). Koncepcja ta skutkowała intensywnym zaangażowaniem Wilna w procesy okcydentalizacji w dawnych republikach sowieckich (przede wszystkim w Gruzji i na Ukrainie), a także wsparciem (również militarnym) dla działań administracji prezydenta George’a W. Busha w Iraku i Afganistanie¹⁹.

Niemniej, pomimo wspólnoty interesów strategicznych Warszawy i Wilna, przez cały okres od odzyskania przez RL niepodległości w 1991 r. pomiędzy polską mniejszością a władzami w Wilnie tlił się konflikt, dotyczący m.in. pisowni nazwisk (z użyciem polskich znaków diakrytycznych), dwujęzycznych nazw ulic i miejscowości oraz zwrotu polskich nieruchomości znacionalizowanych po II wojnie światowej²⁰.

2. LATA 2007–2010. DWUTOROWOŚĆ. „DOBRY I ZŁY POLICJANT”

Jesienią 2007 r. odbyły się w Polsce przedterminowe wybory parlamentarne, przegrane przez rządzące krajem od dwóch lat Prawo i Sprawiedliwość (PiS)²¹. Zwycięska Platforma Obywatelska (PO) wraz z Polskim Stronnictwem Ludowym (PSL) utworzyła nowy rząd, na czele którego stanął Donald Tusk. Ministrem spraw zagranicznych został Radosław Sikorski. To właśnie w okresie sprawowania funkcji przez obu polityków nastąpiło wyraźne pogorszenie relacji polsko-litewskich²².

¹⁷ Ž. Dambrauskaitė i in., *Lithuanian-Polish Relations...*, s. 130–131.

¹⁸ *Agreement Between Political Parties of the Republic of Lithuania on the Main Goals and Objectives of the State Foreign Policy for 2004–2008*, oficjalna strona internetowa Lietuvos Respublikos Seimas, [online] <http://www3.lrs.lt/docs2/QSJEWLHW.DOC>, 14 I 2017. Zob. szerzej A. Paulauskas, *Lithuania's New Foreign Policy*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2004, vol. 13–14; K. Buchowski, *Lithuanian New Foreign Policy (2004–2009)*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2017, vol. 52, nr 3.

¹⁹ K. Buchowski, *Polityka zagraniczna Litwy 1990–2012...*, s. 166–167.

²⁰ *Bad Blood*, „The Economist” 2012, 10 III, [online] <http://www.economist.com/node/21549987/print>, 15 I 2017. Zob. szerzej E. Kuzborska, *The Protection of Lithuanian's Polish Minority...* s. 122–157.

²¹ Od wiosny 2006 do lata 2007 r. był to gabinet koalicyjny z Narodowym Kołem Parlamentarnym, Samoobroną RP i Ligą Polskich Rodzin.

²² K. Sidorkiewicz, *Polska i Litwa w latach 2009–2013...*, s. 70–71.

Po objęciu stanowiska premiera Tusk wybrał Wilno na cel pierwszej oficjalnej wizyty zagranicznej. Było to symboliczne dowartościowanie Litwy jako sojusznika Polski w polityce unijnej i regionalnej. Współpraca ta koncentrowała się dotąd przede wszystkim wokół działań na rzecz dywersyfikacji dostaw energii i wspierania przemian demokratycznych na Ukrainie i w Gruzji. W czasie rozmów uzgodniono, że wkrótce powinno dojść do wznowienia na szczeblu ministerialnym dialogu w sprawie budowy elektrowni jądrowej w Ignalinie oraz mostu energetycznego łączącego Litwę z Polską. Niemniej do końca 2007 r. żaden znaczący postęp w tych kwestiach nie został odnotowany²³.

Dnia 11 listopada 2007 r. na uroczystości związanej z Narodowym Świętem Niepodległości przyjechał do Warszawy prezydent Valdas Adamkus. W trakcie rozmów z prezydentem Kaczyńskim poruszono m.in. temat czekających na sfinalizowanie umów dotyczących współpracy energetycznej. W wystosowanych deklaracjach prezydenci podkreślili bardzo dobry stan wzajemnych stosunków, czego kolejnym dowodem było zaproszenie Kaczyńskiego w lutym 2008 r. na obchody 90. rocznicy odzyskania niepodległości przez RL²⁴. W tym samym miesiącu obaj prezydenci udali się do Tbilisi na uroczystości związane z czwartą rocznicą rewolucji róż²⁵. Wizyta nie miała charakteru wyłącznie kurtuazyjnego; była również próbą załagodzenia ostrego konfliktu politycznego w Gruzji na linii rząd–opozycja. Symboliczne znaczenie²⁶ miał też udział polskiego prezydenta w odsłonięciu pomnika Prometeusza²⁷. W styczniu 2008 r. marszałek Sejmu Bronisław Komorowski (PO) uczestniczył w obchodach 17. rocznicy rosyjskiego szturmu na wieżę telewizyjną w Wilnie. W czasie swej wizyty przyszedł prezydent RP przypomniał o polskim poparciu dla niepodległościowych aspiracji Litwinów i przytoczył historię własnej rodziny – wywodzącej się z północno-wschodniej Litwy – podając ją jako przykład wielowiekowych ścisłych związków pomiędzy oboma narodami. Wystąpienia polskiego polityka, podkreślającego osobistą silną więź z ziemią litewską, spotkały się z ciepłym przyjęciem gospodarzy²⁸. Był to jednak w tym czasie

²³ H. Bukowiecka, *Polityka Polski wobec Litwy*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2008, s. 208.

²⁴ *Relacje między naszymi krajami pogłębiają się*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 11 XI 2007, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2007/art,149,941,relacje-miedzy-naszymi-krajami-poglebiaja-sie.html>, 26 V 2016.

²⁵ Rewolucja róż – seria pokojowych protestów w Gruzji w listopadzie 2003 r., które doprowadziły do ustąpienia dotychczasowego wieloletniego prezydenta Eduarda Szewardnadzego i przyspieszonych wyborów wygranych przez prozachodniego reformatora Micheila Saakaszwilego.

²⁶ Pomnik Prometeusza w intencji fundatorów symbolizuje wciąż odradzającą się, pomimo nieustającego zagrożenia zewnętrznego, Gruzję. Można też doszukiwać się w nim nawiązań to tzw. prometeizmu, czyli ruchu politycznego (szczególnie aktywnego w latach 20. XX w. w Europie Wschodniej) promującego idee rozbicia Związku Sowieckiego poprzez wykorzystanie dążeń niepodległościowych republik wchodzących w jego skład.

²⁷ *Wizyta Prezydenta RP w Gruzji*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 23 XI 2007, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2007/art,149,901,wizyta-prezydenta-rp-w-gruzji.html>, 26 V 2016.

²⁸ K. Zuchowicz, R. Mickiewicz, *Sentymentalna podróż marszałka na Litwę*, „Rzeczpospolita” 2008, 13 I, [online] <http://www4.rp.pl/arttykul/83381-Sentymentalna-podroz-marszalka-na-Litwe.html>, 11 XI 2015.

jeden z nielicznych przykładów kontaktów przedstawicieli koalicji rządowej z władzami litewskimi.

W pierwszych latach funkcjonowania gabinetu Tuska relacje z Wilnem na szczeblu rządowym stopniowo ulegały ochłodzeniu, głównie za sprawą konfliktu o prawa polskiej mniejszości²⁹. Dialog z Litwą był w tym czasie podtrzymywany przede wszystkim przez ośrodek prezydencki. Przejawem tego była m.in. jednodniowa robocza wizyta Kaczyńskiego w Wilnie 1 lutego 2008 r. Przeprowadzone tam rozmowy obu prezydentów dotyczyły m.in. planów współdziałania Polski i Litwy na płaszczyźnie regionalnej, unijnej oraz w ramach NATO³⁰. Świadectwem dobrych relacji na szczeblu prezydenckim było spotkanie pierwszych dam, Marii Kaczyńskiej i Almy Adamkienė, które odbyło się w tym samym miesiącu. Żona litewskiego prezydenta zatrzymała się w Warszawie przy okazji podróży do USA³¹.

Dzień później w Belwederze, przy udziale prezydentów i ministrów gospodarki Polski i Litwy, odbyła się ceremonia podpisania porozumienia o powołaniu spółki zajmującej się stworzeniem połączenia elektroenergetycznego obu krajów. W swoim przemówieniu Lech Kaczyński podkreślił, że jednym z kluczowych elementów polityki zagranicznej (zarówno jego, jak i poprzedniego prezydenta RP) był ścisły sojusz z Litwą. Sygnowanie tej umowy poszerzało dobre relacje na szczeblu oficjalnym o praktyczny wymiar, jakim stała się współpraca energetyczna. Przy tej okazji prezydent przypomniał również o doniosłym wyzwaniu, jakim byłaby wspólna – z udziałem nie tylko Polski i Litwy, lecz także Łotwy i Estonii – inwestycja w elektrownię w Ignalinie³².

Kontynuacją działań na rzecz zacieśniania relacji między Polską a trzema republikami bałtyckimi były uroczyste obchody 90. rocznicy odzyskania niepodległości przez północno-wschodniego sąsiada Polski. W wileńskich uroczystościach udział wzięli prezydenci Litwy, Polski, Łotwy i Estonii. Gratulując Litwinom odrodzonej państwowości, Lech Kaczyński mówił o bezsprzecznej przynależności RL do wspólnoty euroatlantyckiej, o polskim poparciu dla tej obecności i o woli bliskiej współpracy³³. Warszawskie

²⁹ Ochronę praw polskiej mniejszości Sikorski zapowiadał m.in. w swoim *exposé* w 2009 r. Zob. szerzej *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego na temat polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku*, strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] https://www.ms.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2012_2016/expose2/expose_2009/, 19 I 2017.

³⁰ *Wizyta robocza Prezydenta RP na Litwie*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 1 II 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,163,wizyta-robocza-prezydenta-rp-na-litwie.html>, 11 XI 2015.

³¹ *Spotkanie Pani Marii Kaczyńskiej z Małżonką Prezydenta Republiki Litewskiej Panią Almą Adamkienė*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 11 II 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,162,19,spotkanie-pani-marii-kaczynskiej-z-malzonka-prezydenta-republiki-litewskiej-pania-alma-adamkien.html>, 11 XI 2015.

³² *Podpisanie porozumienia między Polską a Litwą*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 12 II 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,139,podpisanie-porozumienia-miedzy-polska-a-litwa.html>, 11 XI 2015.

³³ *Wizyta Prezydenta RP w Wilnie*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 16 II 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,128,wizyta-prezydenta-rp-w-wilnie.html>, 11 XI 2015.

uroczystości z okazji rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja uświetnił przewodniczący litewskiego Sejmu Česlovas Juršėnas. Polityk ten odbył również rozmowy z prezydentem Kaczyńskim i marszałkiem Komorowskim. W przemówieniu wygłoszonym w ramach obchodów Kaczyński wezwał do solidarności Warszawy ze wschodnimi sąsiadami Polski, w tym z republikami bałtyckimi³⁴. Do kolejnych rozmów na szczere- blu prezydenckim doszło w drugiej połowie maja. Najpierw odbyło się robocze spotkanie prezydentów Polski i Litwy w Wilnie (22 maja), potem dialog kontynuowano w Rydze – z udziałem prezydentów Łotwy i Estonii (oba wydarzenia służyły przede wszystkim demonstracji woli współpracy stron, przyjęto także tzw. deklarację ryską – akcentującą *demokratyczny charakter gruzińskich wyborów*³⁵). Następnego dnia czterej przywódcy udali się na III szczyt energetyczny odbywający się w Kijowie. Prócz gospodarza, Wiktora Juszczenki, wzięli w nim również udział prezydenci Azerbejdżanu i Gruzji, a także przedstawiciele Rumunii, Mołdawii, Słowacji, Kazachstanu, Bułgarii, USA i UE. Na zakończenie szczytu uczestnicy podpisali dokumenty dotyczące zasad globalnego bezpieczeństwa, Bałtycko-Czarnomorsko-Kaspijskiego Stowarzyszenia Energetycznego i działań na rzecz stworzenia euroazjatyckiego korytarza przesyłu ropy naftowej. Po zamknięciu konferencji doszło również do spotkania prezydentów Polski, Litwy, Łotwy i Estonii z Micheilem Saakaszwilim. Rozmowa odbyła się na wniosek strony gruzińskiej i dotyczyła głównie próśb Tbilisi o większe zaangażowanie UE w kwestie bezpieczeństwa Gruzji³⁶.

W czerwcu 2008 r. Kaczyński ponownie odwiedził Wilno. Rozmowy z litewskim prezydentem dotyczyły głównie referendum w Irlandii w sprawie traktatu lizbońskiego (politycy podkreślili potrzebę uszanowania wyniku głosowania, ale też wyjaśnienia przyczyn negatywnego stanowiska Irlandczyków w rzeszonej kwestii) oraz problemu gruzińskiego (powtórzono zapewnienie o poparciu dla integralności terytorialnej tego państwa). Ponadto polski prezydent wziął udział w uroczystości związanej z wręczeniem Kart Polaka (KP) w ambasadzie RP. W swoich przemówieniach w Wilnie podkreślał wspólną historię obu krajów i znaczenie obecnego partnerstwa, akcentując jednocześnie zachowanie szacunku dla litewskiej odrębności i samodzielności³⁷. Prezydent wyraźnie miał na uwadze to, o czym wielokrotnie pisała m.in. paryska „Kultura” – że w wyniku doświadczeń historycznych sojusz z Polską budził wśród Litwinów obawy o polonizację kraju. W mowie skierowanej do Polaków z Wileńszczyzny Lech

³⁴ *Konstytucja Obojga Narodów*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2008, nr 19 (7–13 V, wydanie internetowe nr 400), [online] <http://www.tygodnik.lt/200819/aktualia1.html>, 11 XI 2015.

³⁵ *Prezydencki Szczyt Energetyczny w Kijowie*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 22 V 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,375,prezydencki-szczyt-energetyczny-w-kijowie.html>, 14 I 2017.

³⁶ *Prezydencki Szczyt Energetyczny w Kijowie...*

³⁷ *Wizyta Prezydenta RP na Litwie*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 16 VI 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,297,wizyta-prezydenta-rp-na-litwie.html>, 13 XI 2015.

Kaczyński wyraził poparcie dla starań o przysługujące im jako mniejszości narodowej prawa, lecz jednocześnie przypomniał o konieczności lojalności wobec RL³⁸.

Warto podkreślić, że to właśnie KP miała stać się jedną z przyczyn napięć w relacjach polsko-litewskich. Ustawa wprowadzająca ten dokument została uchwalona we wrześniu 2007 r., a weszła w życie pod koniec marca 2008 r.³⁹ W intencji ustawodawcy miała być formą potwierdzenia przynależności jej posiadacza do narodu polskiego, nie była jednak tożsama z przyznaniem polskiego obywatelstwa. Dokument, skierowany do obywateli polskiego pochodzenia z republik postsowieckich, przewidywał m.in. pewien zakres udogodnień prawnych przy podejmowaniu pracy, zakładaniu działalności gospodarczej, kształceniu czy korzystaniu z ochrony zdrowia i transportu publicznego w Polsce. W myśl ustawy KP nie mogła być przyznawana osobom działającym *na szkodę podstawowych interesów*, jak również *zagrożającym obronności, bezpieczeństwu czy porządkowi publicznemu RP*⁴⁰. Zapisy te wywołały negatywną reakcję Wilna – budziły bowiem obawy o konflikt lojalności, przed jakim mogą stanąć obywatele litewscy (zwłaszcza politycy) posiadający Kartę Polaka. Władze w Warszawie, dbając o uroczysty charakter nadawania tego dokumentu, zdawały się nie dostrzegać niepokoju strony litewskiej, a wręcz nieświadomie go wzmacniały⁴¹.

Kolejną okazją do spotkania prezydentów Polski i Litwy były uroczystości z okazji 75. rocznicy wypadku lotniczego w Pszczelniku, w którym w lipcu 1933 r. zginęło dwóch litewskich pilotów próbujących dokonać bezpośredniego przelotu z Nowego Jorku do Kowna⁴². W niespełna miesiąc później prezydenci Kaczyński i Adamkus, wraz z prezydentami Estonii i Ukrainy oraz z premierem Łotwy i ministrem Sikorskim, udali się do Tbilisi. Głównym celem delegacji było wyrażenie poparcia dla Gruzji i solidarności z nią w obliczu jej zbrojnego konfliktu z Federacją Rosyjską (FR). W czasie wiecu w centrum gruzińskiej stolicy Lech Kaczyński wygłosił słynne słowa pod adresem Rosji: *Jesteśmy po to, żeby podjąć walkę. Po raz pierwszy od dłuższego czasu nasi sąsiedzi [...] pokazali twarz, którą znamy od setek lat. Ci sąsiedzi uważają, że narody wokół nich powinny im podlegać. My mówimy nie!*⁴³. Zdaniem amerykańskiego dyplomaty Matthew Bryza, świadka ówczesnych wydarzeń, wizyta prezydentów miała wpływ nie tyle na Rosję, ile na samego Saakaszwilego i zmianę jego podejścia do porozumień pokojowych wynegocjowanych przez prezydenta Francji Nicolasa Sarkozy'ego (poprawki

³⁸ Tamże.

³⁹ *Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka*, Dz. U. 2007, nr 180, poz. 1280.

⁴⁰ J. Olchowski, G. Kazėnas, *Stosunki polsko-litewskie w kontekście...*, s. 276. Zob. szerzej: *Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka...*, art. 19.

⁴¹ Tamże, s. 276–279.

⁴² *80 lat temu zginęli litewscy lotnicy pionierzy*, strona internetowa TVP INFO, 14 VII 2013, [online] <http://www.tvp.info/11763266/informacje/polska/80-lat-temu-zgineli-litewscy-lotnicy-pionierzy/>, 14 I 2017.

⁴³ *Wizyta Prezydenta RP w Gruzji*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 12 VIII 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,721,wizyta-prezydenta-rp-w-gruzji.html>.

zamiast sprzeciwu)⁴⁴. Niemniej była to także demonstracja żywotności sojuszu polsko-litewskiego. Należy jednak odnotować, że o ile dla prezydenta Kaczyńskiego konflikt rosyjsko-gruziński potwierdzał realność zagrożenia ze strony Moskwy, a w ślad za tym zasadność bliskiej współpracy z państwami Europy Wschodniej, o tyle premier Tusk, jak można sądzić, wyciągnął z sytuacji odmienne wnioski⁴⁵. Autorzy „Lithuanian Foreign Policy Review” twierdzili, że bezwarunkowe poparcie dla Saakaszwilego i jego polityki zdaniem polskiego rządu podważały prestiż Polski⁴⁶. Ponadto, w przekonaniu autora, bezradność USA towarzysząca militarnej i politycznej klęsce ich gruzińskiego sojusznika utwierdziła ministra Sikorskiego w przekonaniu, że kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa Polski mają bliskie i pragmatyczne relacje z Niemcami i Francją, a nie „prometejska” polityka wschodnia (pozbawiona – jak się okazało – skutecznego wsparcia Waszyngtonu⁴⁷).

Sprawom gruzińskim było poświęcone również spotkanie Lecha Kaczyńskiego z prezydentami państw bałtyckich w Tallinie w dniu 28 sierpnia 2008 r. Zostało ono zorganizowane w trybie pilnym w celu ustalenia wspólnego stanowiska przed mającym się odbyć kilka dni później szczytem UE w Brukseli. Prócz polskiego przywódcy w rozmowach wzięli udział prezydenci Estonii i Łotwy oraz przedstawiciel prezydenta Litwy. W oficjalnym wystąpieniu politycy wyrazili zaniepokojenie kierunkiem, w jakim zmierza na arenie międzynarodowej sprawa Gruzji, a także potępił Rosję za uznanie niepodległości Abchazji i Osetii Południowej. Dnia 3 listopada 2008 r. prezydenci Polski i Litwy opublikowali wspólną deklarację w sprawie Gruzji. W dokumencie tym stwierdzili brak pełnej realizacji przez stronę rosyjską porozumienia o zawieszaniu broni z 12 sierpnia. Wezwali wspólnotę międzynarodową, w tym Unię Europejską, do twardego wyegzekwowania od Rosjan przestrzegania porozumień pokojowych. Zdaniem obu prezydentów niewywiązywanie się Moskwy z tych zobowiązań (w tym

⁴⁴ *Współpracownik Busha: Lech Kaczyński nie zatrzymał rosyjskich czołgów w Gruzji*, „Gazeta Wyborcza” 2013, 28 V, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,14001451,Wspolpracownik_Busha__Lech_Kaczynski_nie_zatrzymal.html, 18 XI 2015.

⁴⁵ Rząd polski w sprawie konfliktu gruzińskiego opowiadał się za koordynacją działań z partnerami unijnymi i unikaniem eskalowania napięcia w relacjach polsko-rosyjskich. P. Świeboda, *Konflikt w Gruzji i jego implikacje dla regionu – perspektywa Polski*, Heinrich-Böll-Stiftung Warszawa, listopad 2008, [online] https://pl.boell.org/sites/default/files/uploads/2014/02/konflikt_w_gruzji_pawel_swieboda.pdf, 14 I 2017.

⁴⁶ Ž. Dambrauskaitė i in., *Lithuanian-Polish Relations...*, s. 115.

⁴⁷ Amerykańska pomoc dla zaatakowanego przez Rosję gruzińskiego sojusznika ograniczyła się tylko do sfery retorycznej (adresowana do Moskwy groźba schłodzenia relacji). Jak zauważyli publicyści tygodnika „Polityka”, te ostrzeżenia Waszyngtonu były spóźnione i nieskuteczne: *gdy padały te groźby, polityczne cele rosyjskiej operacji były już osiągnięte: prezydent Gruzji został skompromitowany w Europie jako niebezpieczny awanturnik, a wojna pogrzebała gruzińskie marzenia o NATO*. J. Winiecki, W. Smoczyński, *Wojna na prowokacje*, „Polityka” 2008, 12 VIII, [online] <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/264549,1,polska-dyplomacja-a-wojna-w-gruzji.read>, 14 I 2017.

niewycofanie swoich oddziałów z terytorium gruzińskiego) odbierało sens rozmowom na temat nowej umowy o partnerstwie UE–Rosja⁴⁸.

Również na początku listopada odbyło się w Warszawie wspólne posiedzenie premierów krajów Grupy Wyszehradzkiej i państw bałtyckich. Rozmowy koncentrowały się wokół pakietu klimatyczno-energetycznego, dostaw energii, kryzysu finansowego i Partnerstwa Wschodniego (PW). Wszyscy uczestnicy spotkania zadeklarowali wspólną i solidarną politykę w ramach UE, aby finałny kształt pakietu energetyczno-klimatycznego nie uderzył w gospodarkę krajów regionu⁴⁹.

Dobre kontakty polsko-litewskie na szczeblu prezydenckim nie w pełni przekładały się na współpracę gospodarczą. W styczniu 2009 r. premier Andrius Kubilius oświadczył, że Klaipėdos Nafta, firma zarządzająca terminalem naftowym w Kłajpedzie, nie będzie na razie prywatyzowana. Na kupno tego przedsiębiorstwa liczył Orlen, większościowy właściciel rafinerii w Możejkach. Przejęcie terminalu w Kłajpedzie, a następnie budowa prowadzącego doń rurociągu znacznie obniżyłyby koszty transportu produktów rafinerii, a tym samym miałyby wpływ na opłacalność ekspansji polskiego koncernu na Litwie⁵⁰. W tym samym miesiącu rząd litewski odłożył również planowaną sprzedaż państwowego pakietu akcji Mažeikių Nafta na rzecz Orlenu (polski koncern od 2006 r. był właścicielem 90% akcji, reszta pozostawała w gestii rządu RL z opcją odsprzedaży w ciągu pięciu lat)⁵¹.

Współpraca energetyczna i infrastrukturalna była także tematem rozmów litewskiego premiera z polskimi politykami w czasie jego wizyty w Warszawie w połowie stycznia 2009 r. Spotkania odbywały się w cieniu rosyjsko-ukraińskiej wojny gazowej⁵², od której zaczął się rok. Dominował więc temat dywersyfikacji dostaw nośników energii. Polska potwierdziła zainteresowanie wspólną inwestycją w rozbudowę elektrowni atomowej w Ignalinie i stworzeniem mostu energetycznego z państwami bałtyckimi. Rozmawiano również o problemach polskiej mniejszości na Litwie, w tym o litewskich zastrzeżeniach wobec niektórych zapisów w KP. Niemniej w oficjalnych wystąpieniach

⁴⁸ *Wspólna deklaracja Prezydentów Polski i Litwy*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 3 XI 2008 [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art.148,976,wspolna-deklaracja-prezydentow-polski-i-litwy.html>, 14 XII 2015.

⁴⁹ *Grupa Wyszehradzka i państwa bałtyckie solidarne w sprawie pakietu klimatyczno-energetycznego*, strona internetowa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, 5 XI 2008, [online] <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/grupa-wyszehradzka-i-panstwa-baltyckie-solidarne-w-sprawie-pakietu.html>, 14 XII 2015.

⁵⁰ *Stosunki polsko-litewskie. Kalendarium OSW*, „Kultura Enter” 2011, vol. 31, nr 2, [online] <http://kulturaenter.pl/article/stosunki-polsko-litewskie-kalendarium-osw/>, 14 XII 2015.

⁵¹ Tamże.

⁵² Chodzi o spór rosyjsko-ukraiński dotyczący rozliczeń za dostawy gazu, który doprowadził w styczniu 2009 r. do istotnego ograniczenia dostaw gazu z Rosji na Ukrainę. Zob. szerzej: S. Matuszak, *Ukraińsko-rosyjski spór gazowy*, „Analizy” Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 7 IX 2011, [online] <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2011-09-07/ukrainko-rosyjski-spor-gazowy>, 14 I 2017.

podkreślano zażyłość relacji polsko-litewskich i trwałość *strategicznego partnerstwa*⁵³. Podobnie kurtuazyjny charakter miał udział polskiej pary prezydenckiej w wileńskich uroczystościach z okazji 91. rocznicy odrodzenia państwa litewskiego w lutym 2009 r.⁵⁴

Dobrym relacjom politycznym nie towarzyszył postęp w działaniach na rzecz praw polskiej mniejszości na Wileńszczyźnie. Pod koniec stycznia 2009 r. litewski Najwyższy Sąd Administracyjny wydał wyrok nakazujący usunięcie w ciągu miesiąca tablic z nazwami ulic w językach polskim i rosyjskim. Tym samym niepowodzeniem zakończyła się ponaddwuletnia sądowa batalia wileńskich Polaków w tej sprawie. Litewskie przepisy stały w sprzeczności z postanowieniami sejmowej ustawy i międzynarodowej konwencji o mniejszościach narodowych, którą Litwa ratyfikowała. Wśród litewskich elit politycznych ewidentnie brakowało woli ujednolicenia przepisów i wypełnienia przyjętych zobowiązań (o powodach tej postawy będzie mowa w dalszej części artykułu)⁵⁵.

Ponowna wizyta polskiego prezydenta na Litwie odbyła się dwa miesiące później. Kaczyński odbył rozmowy kolejno z litewskim prezydentem, premierem i przewodniczącym Sejmu, a także z przedstawicielami polskiej mniejszości. Prezydenci obu krajów podpisali deklarację wyrażającą wolę politycznej i gospodarczej współpracy w takich sferach, jak: bezpieczeństwo, energetyka, transport, prawa mniejszości narodowych. Przywódcy wymienili się również wysokiej rangi odznaczeniami państwowymi. Tradycyjnie już kontynuowano rozmowy na temat dywersyfikacji dostaw energii, w tym w kwestii elektrowni atomowej w Ignalinie oraz mostu energetycznego. Kaczyński wygłosił przed litewskim Sejmem przemówienie, w którym przypomniał o wielowiekowej wspólnej tradycji państwowej, a także o obecnej bliskiej współpracy obu państw w ramach UE i NATO, która jego zdaniem powinna być utrzymana. Upomniał się również o prawo do oryginalnej pisowni polskich nazwisk i nazw ulic na Wileńszczyźnie⁵⁶.

Na początku lipca polski prezydent wziął udział w uroczystościach z okazji tysiąclecia Litwy. Podobnie jak przy okazji poprzednich tego typu spotkań politycy deklARowali przywiązanie do strategicznego sojuszu pomiędzy oboma państwami i doniosłe znaczenie setek lat wspólnej historii. W czasie swego wystąpienia Lech Kaczyński odwołał się do dziedzictwa jagiellońskiego, przypominając dzieje dynastii, która najpierw władała na Litwie, potem w Polsce, w Czechach i na Węgrzech, stopniowo stając się jednym z najpotężniejszych rodów w Europie. Polski przywódca wspominał również

⁵³ M. Konarski, *Tusk rozmawiał z Kubiliusem o energii i Karcie Polaka*, Portal Spraw Zagranicznych, 14 I 2009, [online] <http://www.psz.pl/92-polska/tusk-rozmawial-z-kubiliusem-o-energii-i-karcie-polaka>, 14 XII 2015.

⁵⁴ *Lech Kaczyński wziął udział w obchodach 91. rocznicy odrodzenia Litwy*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 16 II 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,12,188,lech-kaczynski-wzial-udzial-w-obchodach-91-rocznicy-odrodzenia-litwy.html>, 14 XII 2015.

⁵⁵ *Stosunki polsko-litewskie. Kalendarium...*

⁵⁶ *Prezydent na Litwie: partnerstwo strategiczne jest sprawą podstawową*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 16 IV 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,12,630,prezydent-na-litwie-partnerstwo-strategiczne-jest-sprawa-podstawowa.html>, 14 XII 2015.

o konieczności poszerzenia polsko-litewskiego sojuszu o Ukrainę⁵⁷. Było to nieprzypadkowe odwołanie się do bliskiej środowisku braci Lecha i Jarosława Kaczyńskich koncepcji sojuszy regionalnych na bazie krajów dawnego bloku wschodniego, z których część również wcześniej była związana z historią I Rzeczypospolitej.

W lipcu 2009 r. doszło do zmiany na stanowisku prezydenta Litwy. Nową głową państwa została wybrana Dalia Grybauskaitė. Było to wydarzenie istotne dla relacji polsko-litewskich, bowiem jeszcze w czasie kampanii wyborczej przyszła prezydent zdecydowanie krytykowała dotychczasową litewską politykę zagraniczną i postulowała jej gruntowne przeorientowanie. Po objęciu urzędu Grybauskaitė rozpoczęła działania na rzecz nawiązania bliższych relacji z państwami skandynawskimi i z Niemcami, przy jednoczesnym zmniejszeniu aktywności Wilna w Europie Wschodniej (wyjątek stanowiły relacje z Mińskiem). W tej nowej optyce zmalało też znaczenie Warszawy jako kluczowego partnera w regionie i Waszyngtonu jako najważniejszego gwaranta bezpieczeństwa. Pojawiły się postulaty wielwektorowej polityki zagranicznej, której miał towarzyszyć większy niż dotychczas nacisk na pragmatyzm i kompromis. Jak zwrócili uwagę Linas Kojala i Vilius Ivanauskas, było to zdecydowane odejście od polityki Adamkusa, dla którego priorytet stanowiła współpraca polsko-litewska na rzecz demokratyzacji postsowieckich państw regionu i uniezależnienia ich od wpływów rosyjskich⁵⁸.

Zainicjowana przez Grybauskaitė zmiana litewskiej polityki zagranicznej była powodowana zarówno czynnikami wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi. Do pierwszej grupy należy zaliczyć przede wszystkim pogorszenie sytuacji gospodarczej (rezultat m.in. światowego kryzysu gospodarczego) i towarzyszący mu radykalny wzrost cen prądu (w wyniku zamknięcia elektrowni atomowej w Ignalinie). Problemy te zmusiły rząd do wprowadzenia niepopularnych reform i cięć budżetowych, a to z kolei spowodowało społeczne niezadowolenie i radykalizację nastrojów w kierunku nacjonalistycznym. W grupie czynników zewnętrznych należy wymienić m.in. zmianę polityki zagranicznej USA po wyborze Baracka Obamy na prezydenta (tzw. reset z Rosją), jak również pewne przetasowania wśród priorytetów polskiej dyplomacji. Warto odnotować, że dotychczasowa aktywna polityka litewska na obszarze postsowieckim, realizowana w oparciu o bliski sojusz z Warszawą i Waszyngtonem, nie cieszyła się poparciem Berlina, Paryża i Brukseli. Stąd, jak zauważył Krzysztof Buchowski, po zmianie rządu w Polsce i prezydenta w USA Litwa znalazła się na arenie międzynarodowej w pewnym osamotnieniu⁵⁹. Zdaniem Grybauskaitė był to więc najwyższy czas na zerwanie z wizerunkiem

⁵⁷ *Prezydent: Polacy i Litwini mają mnóstwo wspólnych interesów*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 6 VII 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lechakaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,12,683,prezydent-polacy-i-litwini-maja-mnostwo-wspolnych-interesow.html>, 14 XII 2015.

⁵⁸ L. Kojala, V. Ivanauskas, *Lithuanian Eastern Policy 2004–2014...*, s. 55–56. Zob. też: A. Park, *Turns and U-Turns: The Foreign Policy of Lithuanian President Dalia Grybauskaitė*, „Baltic Bulletin” 2016, 16 XII, [online] <http://www.fpri.org/article/2016/12/turnsuturnsforeignpolicylithuanianpresidentdaliagrybauskaitė/>, 10 I 2017.

⁵⁹ K. Buchowski, *Polityka zagraniczna Litwy 1990–2012...*, s. 206–207.

*problematicznego kraju jednej sprawy*⁶⁰ (w domyśle – walki z rosyjskim imperializmem). Zamiast tego należało skupić się na kwestiach gospodarczych⁶¹. W przeciwieństwie do swojego poprzednika nowa prezydent w pierwszą oficjalną podróż zagraniczną udała się nie do Polski, lecz do Szwecji. Niemniej jeszcze w sierpniu 2009 r. odwiedziła Warszawę. W oficjalnych wystąpieniach zarówno strona litewska, jak i polska potwierdziły kontynuację dotychczasowej polityki strategicznego sojuszu⁶². Pod koniec października odbyło się spotkanie premierów Polski i Litwy w ramach zorganizowanych przez Tuska konsultacji szefów rządów państw bałtyckich, Grupy Wyszehradzkiej, Rumunii, Bułgarii i Słowenii. Celem rozmów było uzgodnienie wspólnego stanowiska w kwestiach klimatycznych przed rozpoczynającym się 29 października szczytem UE⁶³. Do kolejnej wizyty litewskiej prezydent w Warszawie doszło w listopadzie, przy okazji obchodów Narodowego Święta Niepodległości. Przywódcy obu państw poinformowali, że wspólnie obejmą patronat nad obchodami 600. rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Był to kolejny przejaw odwoływania się Lecha Kaczyńskiego do tradycji jagiellońskiej i do polsko-litewskiego współdziałania na rzecz bezpieczeństwa⁶⁴.

W marcu 2010 r. polski prezydent, wraz z przywódcami m.in. Łotwy, Estonii, Słowenii i Finlandii, wziął udział w uroczystej sesji litewskiego Sejmu z okazji 20. rocznicy odzyskania przez RL niepodległości. Poza kurtuazyjnymi wyrazami uznania i gratulacjami dla gospodarzy w swoim przemówieniu wezwał do współpracy państw regionu w ramach NATO i UE w celu równoważenia siły głosu największych państw członkowskich. W podobnym tonie, podkreślając wspólną historię i wagę obecnych bliskich stosunków, wypowiadali się politycy litewscy⁶⁵.

Charakter roboczy miała następna wizyta Lecha Kaczyńskiego w Wilnie, która odbyła się niespełna miesiąc później. Rozmowy ze stroną litewską dotyczyły przede wszystkim współpracy energetycznej, a także stosunków z Rosją i USA. Jak się miało okazać,

⁶⁰ R. Vilpišauskas, *Lithuanian Foreign Policy Since Eu Accession. Torn Between History and Interdependence*, [w:] *The New Member States and the European Union. Foreign Policy and Europeanization*, red. M. Baum, D. Marek, London–New York 2013, s. 137.

⁶¹ A. Park, M. Paulionyte, *Lithuania's Foreign Policy under Grybauskaitė: Change or Continuity?*, „Journal of Contemporary European Studies” 2016, vol. 24, no. 4, [online] <https://doi.org/10.1080/14782804.2015.1129941>.

⁶² *Prezydent: mam najlepszą wolę, jeśli chodzi o relację z Litwą*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 28 VIII 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,9,791,prezydent-mam-najlepsza-wole-jesli-chodzi-o-relacje-z-litwa.html>, 14 XII 2015.

⁶³ *Spotkanie przywódców nowych państw unijnych przed szczytem UE*, strona internetowa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, 29 X 2009, [online] <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/spotkanie-przywocow-nowych-panstw-unijnych-przed-szczytem-ue.html>, 14 XII 2015.

⁶⁴ *Wizyta robocza Prezydent Republiki Litewskiej Dali Grybauskaitė*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 11 XI 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,9,987,wizyta-robocza-prezydent-republiki-litewskiej-dalii-grybauskait.html>, 14 XII 2015.

⁶⁵ *Prezydent z roboczą wizytą na Litwie*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 8 IV 2010, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2010/art,12,714,prezydent-z-robocza-wizyta-na-litwie.html>, 14 XII 2015.

ostatnia wizyta Kaczyńskiego na Litwie (prezydent zginął dwa dni później w katastrofie lotniczej pod Smoleńskiem) stała się kolejnym przykładem dualizmu w relacjach polsko-litewskich: bardzo dobrym relacjom na najwyższym szczeblu towarzyszyły brak zaufania i odmienność poglądów na szczeblach niższych, np. parlamentarnych. Tego samego dnia bowiem litewski Sejm odrzucił rządowy projekt ustawy dopuszczającej w dokumentach tożsamości oryginalną pisownię nazwisk obywateli RL pochodzenia nielitewskiego. Decyzja posłów była złamaniem zobowiązań wynikających z traktatu polsko-litewskiego z 1994 r.⁶⁶, w którym strony zapewniały swoim obywatelom prawo do używania *imion i nazwisk w brzmieniu języka mniejszości narodowej* (art. 14)⁶⁷.

Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami z Lechem Kaczyńskim prezydent Litwy wzięła udział w uroczystościach z okazji 600. rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Obowiązki gospodarza sprawował prezydent elekt Komorowski. W okolicznościowych przemówieniach przywódcy wskazywali na militarne zwycięstwo sprzed sześciu wieków jako przykład sukcesu wynikającego ze współpracy i solidarności Polski i Litwy. Co ciekawe, Grybauskaitė swoje wystąpienie wygłosiła w języku polskim⁶⁸. Do kolejnego spotkania tej dwójki polityków doszło cztery miesiące później w Warszawie, w ramach obchodów święta 11 listopada. Tematy rozmów były niezmiennie od lat: współpraca energetyczna, współdziałanie w ramach UE i NATO oraz problemy polskiej mniejszości na Litwie⁶⁹.

W grudniu 2010 r. odbyło się spotkanie premiera Tuska z szefami rządów Litwy, Łotwy i Estonii. Rozmowy dotyczyły kooperacji w dziedzinie energetyki (m.in. budowy elektrowni jądrowej w Ignalinie i polsko-litewskiego mostu energetycznego), a także spraw unijnych – przede wszystkim ustalenia wspólnego stanowiska w sprawie przyszłego budżetu UE⁷⁰.

Jak zauważyła Kinga Dudzińska, rok 2010 przyniósł zdecydowane pogorszenie relacji polsko-litewskich. Winne temu stanowi rzeczy były zarówno Wilno, jak i Warszawa. Główną kością niezgody pozostawały nierozwiązane od lat problemy polskiej mniejszości na Litwie. Polska dyplomacja pod kierownictwem ministra Sikorskiego wzmogła na stronę litewską naciski w kwestii jej wywiązania się z przyjętych zobowiązań bilateralnych i międzynarodowych⁷¹. Do czasu zmiany na stanowisku prezydenta RL w lip-

⁶⁶ *W litewskich paszportach polski nadal zakazany*, „Gazeta Wyborcza” 2010, 9 IV, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,7747170,W_litewskich_paszportach_polski_nadal_zakazany.html, 14 XII 2015.

⁶⁷ *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską...*

⁶⁸ *Komorowski i prezydent Litwy świętują rocznicę Grunwaldu*, „Newsweek” 2010, 14 VII, [online] <http://polska.newsweek.pl/komorowski-i-prezydent-litwy-swietuja-rocznice-grunwaldu,61906,1,1.html>, 14 XII 2015.

⁶⁹ *Prezydent Komorowski rozmawiał z prezydent Litwy*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 11 XI 2010, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wydarzenia/art,1518,prezydent-komorowski-rozmawial-z-prezydent-litwy.html>, 14 XII 2015.

⁷⁰ *Spotkanie szefów rządów państw bałtyckich*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 5 XII 2010, [online] <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/spotkanie-szefow-rzadow-panstw-baltyckich.html>, 14 XII 2015.

⁷¹ Przede wszystkim chodzi o wspomniany traktat o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy (art. 13–15) i ratyfikowaną przez RL w 2000 r. konwencję o ochronie mniejszości narodowych (art. 10–11). Zob. *Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych, sporządzona w Strasburgu dnia*

cu 2009 r. ostrzejsza retoryka polskiego rządu była równoważona zażyłymi relacjami prezydentów Kaczyńskiego i Adamkusa, rzecznika bliskiej współpracy z Warszawą. Tymczasem nowa litewska prezydent opowiadała się za bardziej wielosektorową polityką, postulując poprawę stosunków z Białorusią i Rosją oraz intensyfikację kontaktów z krajami skandynawskimi. Oddalenie od Warszawy wzmogła również zmiana na stanowisku litewskiego ministra spraw zagranicznych. W lutym 2010 r. umiarkowany konserwatysta Vygaudas Ušackas został zastąpiony przez Audroniusa Ažubalisa, polityka narodowo-konserwatywnego⁷². Te zmiany nie budziły nadziei na korektę polityki władz RL wobec polskiej mniejszości, wręcz przeciwnie – przyniosły większe restrykcje. Do wymienionych czynników należy dodać wciąż odczuwalne skutki światowego kryzysu finansowego i kampanię przed mającymi się odbyć w lutym 2011 r. wyborami samorządowymi na Litwie. Sytuacja ta sprzyjała radykalizacji ugrupowań politycznych, zarówno rządzącej prawicowej koalicji, jak i Akcji Wyborczej Polaków na Litwie (AWPL).

Również po drugiej stronie granicy zmieniły się na szczeblu rządowym priorytety polityki zagranicznej. Koncepcja sojuszy regionalnych, w tym niemalże bezwarunkowego sojuszu z Wilnem, została zastąpiona prymatem wejścia do „głównego nurtu polityki europejskiej”, a także próbami ocieplenia relacji z Rosją. W pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że do kwietnia 2010 r. polskie działania na odcinku litewskim przypominały grę w „dobrego i złego policjanta”. „Dobrym policjantem” była głowa państwa dbająca o przyjazną atmosferę, ale również patrząca na relację długofalowo, „złym” był rząd próbujący egzekwować od strony litewskiej bieżące zobowiązania.

3. LATA 2011–2014. PRZEWAGA NAPIĘĆ

W 2011 r. relacje polsko-litewskie straciły nieco na intensywności, były jednakże kontynuowane. W lutym Komorowski wziął udział w uroczystościach Święta Niepodległości Litwy, przy okazji odbywając rozmowy z Grybauskaitė i przedstawicielami polskiej mniejszości. Prezydent upomniał się o prawa Polaków na Litwie, mówiąc wprost, że ochłodzenie relacji na linii Warszawa–Wilno jest efektem wieloletniego łamania przez stronę litewską umowy z 1994 r.⁷³ Również Sikorski w swoim corocznym wystąpieniu sejmowym, podkreślając wieloletnią tradycję współpracy polsko-litewskiej, zaapelował o przestrzeganie praw polskiej mniejszości, mówiąc: *Gotowi jesteśmy do powrotu do pogłębionej współpracy. Ale prosimy, aby nie pogarszać sytuacji szkolnictwa polskiego i zrealizować od dawna stawiane postulatory Polaków na Litwie. Są to lojalni obywatele demokratycznej Litwy, z prawem do utrzymania swojej tożsamości, kultury i stanu posiadania.*

1 lutego 1995 r., Dz. U. 2002, nr 22, poz. 209. Zob. szerzej: M. Wollejko, *Sytuacja mniejszości polskiej na Litwie a relacje polsko-litewskie*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, vol. 17, nr 1, s. 99–114.

⁷² K. Dudzińska, *Polityka wobec Litwy – pat czy szansa na przełom?*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2011, s. 136–137.

⁷³ A. Filipiak, *Prezydent Komorowski upomina Litwę*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 17 II, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,9120889,Prezydent_Komorowski_upomina_Litwe.html, 15 XII 2015.

Z nadzieją przyjmujemy niedawne słowa Pani Prezydent Dali Grybauskaitė o równoprawnej roli Polaków w jej kraju. Niezmiennie liczymy na ich realizację⁷⁴. Do kolejnego spotkania polskiego prezydenta z głową państwa litewskiego doszło pod koniec maja w ramach 17. szczytu państw Europy Środkowo-Wschodniej w Warszawie. Nie odbyło się jednak wówczas oddzielne spotkanie Komorowskiego z litewską prezydent, w odróżnieniu od rozmów z prezydentami Ukrainy i Chorwacji⁷⁵.

We wrześniu z nagłą wizytą do Wilna udał się premier Tusk. Powodem przyjazdu szefa rządu był strajk szkolny polskiej mniejszości, sprzeciwiającej się reformie szkolnictwa rozszerzającej zakres przedmiotów nauczanych w języku litewskim. Zmiana ta groziła zamknięciem części polskich szkół na Wileńszczyźnie. W wyniku rozmów premierów obu krajów zdecydowano o powołaniu specjalnej komisji, z udziałem m.in. wiceministrów edukacji obu krajów, mającej zbadać ewentualne skutki nowej ustawy oświatowej. W czasie wizyty szef polskiego rządu zaapelował do litewskich polityków o większą wrażliwość na problemy mniejszości narodowych. W efekcie ustaleń między premierami przedstawiciele polskiej społeczności na Litwie postanowili zawiesić strajk na dwa tygodnie. Tusk wziął również udział w polskiej mszy w kościele św. Teresy. Po zakończeniu nabożeństwa powiedział do zebranych wiernych, że *relacje między Polską a Litwą będą tak dobre, jak dobre są relacje państwa litewskiego z polską mniejszością*⁷⁶. Zdaniem Jana Widackiego to stwierdzenie premiera przekreślało dotychczasową polską politykę wobec Wilna, opartą na zasadzie, zgodnie z którą, inwestując w dobre stosunki z Litwą, liczymy na to, że pociągną za sobą poprawę sytuacji wewnętrznej naszego sąsiada – w tym pozycję polskiej mniejszości. Zdaniem byłego ambasadora RP w Wilnie Tusk odwrócił tę regułę⁷⁷. Wydaje się jednak, że działania szefa polskiego rządu nie tyle wynikały z przemyślanej zmiany strategii wobec Litwy, ile były podyktowane toczącą się nad Wisłą kampanią wyborczą do parlamentu. Jak zauważył Rokas M. Tracevskis, zaostrożenie retoryki wobec Litwy stanowiło ze strony polityków PO próbę pozyskania części nacjonalistycznego elektoratu, który zniechęcił się do tej partii z powodu jej prób zbliżenia się z „historycznymi wrogami” Polski, takimi jak Niemcy i Rosja⁷⁸.

Prezydent Komorowski, kontynuując zwyczaj swoich poprzedników, w lutym 2012 r. uczestniczył w uroczystościach związanych ze Świętem Niepodległości Litwy.

⁷⁴ Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego na temat polskiej polityki zagranicznej w 2011 r., strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] https://www.ms.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2012_2016/expose2/expose2011/, 19 I 2017.

⁷⁵ P. Wroński, *Szczyt w Warszawie*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 28 V, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,9682124,Szczyt_w_Warszawie.html, 15 XII 2015.

⁷⁶ A. Lichnerowicz, *Tusk na Litwie uspokaja Polaków*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 5 IX, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,10230011,Tusk_na_Litwie_uspokaja_Polakow.html, 15 XII 2015.

⁷⁷ J. Widacki, *Litewska pułapka premiera Tuska*, „Tygodnik Przegląd” 2011, 18 IX, [online] <http://www.tygodnikprzeglad.pl/jan-widacki-galicji-24>, 15 XII 2015.

⁷⁸ R. M. Tracevskis, *Discussing the Future of EU and Lithuanian-Polish Relations*, „The Baltic Times” 2016, 30 XI, [online] http://www.baltictimes.com/discussing_the_future_of_eu_and_lithuanian-polish_relations/, 17 II 2017.

Przed przybyciem do Wilna spotkał się w Solecznikach, jednym ze skupisk polskiej mniejszości na Litwie, z jej przedstawicielami. Wyraził wówczas poparcie dla szkolnictwa mniejszościowego i podkreślił, że ta tematyka jest w centrum uwagi władz RP⁷⁹. Poprzedzenie oficjalnych uroczystości spotkaniem z krajanami było niewątpliwie wyraźnym sygnałem dla władz litewskich. W ten sposób prezydent demonstrował aprobatę dla zdecydowanej polityki ministra Sikorskiego na rzecz obrony praw polskiej mniejszości na Litwie⁸⁰. W kwietniu Komorowski zorganizował w Warszawie spotkanie przywódców państw bałtyckich i Polski w celu uzgodnienia wspólnego stanowiska przed szczytem NATO w Chicago. Rozmowy odbyły się z udziałem prezydentów Łotwy i Estonii – Grybauskaitė odmówiła udziału, twierdząc, że przyjazd do Warszawy nie ma sensu, gdyż decyzje dotyczące NATO podejmowane są w Brukseli, a nie w stolicy Polski. W ciągu roku pojawiły się też w mediach płynące z litewskiego pałacu prezydenckiego sygnały o potrzebie *zrobienia sobie przerwy* w relacjach z Polską, zamiast *naprawiania tego, co nienaprawialne*⁸¹. To zaostrzenie kursu wobec Polski zapewne miało związek z rozpoczynającą się kampanią wyborczą do litewskiego parlamentu, której finał odbył się w październiku 2012 r. W wyniku wyborów powstał rząd koalicyjny pod wodzą socjaldemokraty Algirdasa Butkevičiusa, z udziałem AWPL⁸². Udział przedstawicieli polskiej mniejszości we władzy tak wysokiego szczebla budził nadzieję na uregulowanie kwestii pisowni nazwisk i nazw ulic (taki był warunek wejścia Polaków do koalicji)⁸³.

Nowy gabinet rozpoczął urzędowanie od gestów na rzecz ocieplenia relacji z Polską. Przedstawiciel rządu spotkał się z rodzicami polskich uczniów, a premier wraz z ambasadorem RP uroczysto otworzyli w Wilnie wystawę poświęconą powstaniu styczniowemu i odwiedzili Soleczniki. Jak zauważyli publicyści „Gazety Wyborczej”, gesty te zdecydowanie odróżniały nowy rząd od poprzedniego. Następnie, na początku lutego 2013 r., minister spraw zagranicznych Linas Linkevičius przyjechał do Warszawy, gdzie odbył rozmowy z Sikorskim. Było to pierwsze spotkanie szefów dyplomacji obu państw od czterech lat. Co warte odnotowania, w wywiadzie prasowym Linkevičius przeprosił za odrzucenie przez litewski Sejm ustawy pozwalającej na oryginalny zapis nazwisk,

⁷⁹ Komorowski: *Będziemy wspierać szkolnictwo polskie na Litwie*, „Newsweek” 2012, 16 II, [online] <http://swiat.newsweek.pl/komorowski--bedziemy-wspierac-szkolnictwo-polskie-na-litwie,88375,1,1.html>, 15 XII 2015.

⁸⁰ M. Wojciechowski, *Nie ma kryzysu po wizycie prezydenta Komorowskiego na Litwie*, „Gazeta Wyborcza” 2012, 17 II, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,11171980,Nie_ma_kryzysu_po_wizycie_prezydenta_Komorowskiego.html, 15 XII 2015.

⁸¹ S. Tarasiewicz, *Grybauskaitė zrywa z kurtuazją polsko-litewskich spotkań*, „Kurier Wileński” 2012, 6 XI, [online] <http://kurierwilenski.lt/2012/11/06/grybauskaitė-zrywa-z-kurtuazją-polsko-litewskich-spotkan>, 18 XII 2015.

⁸² Zob. G. Kazėnas, *Akcja Wyborcza Polaków na Litwie w wyborach na Litwie. Jak AWPL udało się przekroczyć 5-procentowy próg wyborczy?*, „Politeja. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2014, vol. 28, nr 2, s. 269–295, [online] <https://doi.org/10.12797/Politeja.11.2014.28.12>.

⁸³ A. Poczobut, *Wielkie rozczarowanie*, „Gazeta Wyborcza” 2014, 17 VII, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,16341427,Wielkie_rozczarowanie__Nie_będzie_dwujęzycznych_tablic.html, 15 XII 2015.

co – w związku ze zbieżnością daty z pobytom Lecha Kaczyńskiego w Wilnie – zostało odebrane jako afront wobec polskiego prezydenta. W połowie lutego do Warszawy przyjechał premier Butkevičius. Rozmowy z Tuskiem przebiegały w dobrej atmosferze i obaj politycy mówili o szansie na szybkie rozwiązanie spornych kwestii, m.in. miała w tym celu powstać specjalna międzyrządowa grupa robocza⁸⁴. Kilka dni później, zgodnie z kilkuletnim zwyczajem, polski prezydent wziął udział w obchodach rocznicy odzyskania niepodległości przez Litwę. Tradycyjnie przy tej okazji doszło do spotkania z politykami litewskimi i przedstawicielami polskiej mniejszości.

Poprawa wzajemnych relacji wiązała się z celami obu państw w polityce unijnej. W drugiej połowie 2013 r. Litwa przejmowała prezydencję w UE, a jesienią miał się odbyć szczyt Partnerstwa Wschodniego (PW) w Wilnie. Przedsięwzięcia te wymagały współpracy z polską dyplomacją⁸⁵. Jak zwrócił uwagę Łukasz Adamski, konflikt z Polską z powodu nieprzezwyczajania praw mniejszości stawiał Litwę w złym świetle na arenie unijnej i w związku z tym osłabiał siłę jej głosu⁸⁶. Warszawa tymczasem była, podobnie jak Wilno, żywotnie zainteresowana powodzeniem inicjatywy PW i nie chciała, aby padła ona ofiarą sąsiedzkich napięć. Nadzieje na nowe otwarcie w relacjach z Litwą były również widoczne w sejmowym wystąpieniu Sikorskiego z marca 2013 r. Mówił w nim: *Pamiętając o wspólnym dziedzictwie, tym bardziej liczymy dziś na współpracę z nowym rządem Litwy. Mamy nadzieję, że rozwiązanie najbardziej palących kwestii, w tym praw mniejszości polskiej na Litwie, przyczyni się do łatwiejszej realizacji dwustronnych przedsięwzięć, w tym nowych połączeń drogowych, kolejowych oraz energetycznych*⁸⁷.

W ramach poprawy relacji z Polską litewski rząd wprowadził dla Polaków ulgi na egzaminach maturalnych z języka litewskiego. Inicjatywa ta, podobnie jak inne gesty nowego rządu na rzecz Warszawy, została skrytykowana przez prezydent Grybauskaitė, starającą się zyskiwać społeczne poparcie (głównie ze strony elektoratu będących w opozycji konserwatystów) na krytyce działań koalicji rządowej⁸⁸. Przejawem polityki podtrzymywania napięcia z Polską były również rezygnacja litewskiej

⁸⁴ A. Filipiak, B. T. Wieliński, *Donald Tusk po spotkaniu z premierem Litwy: W stosunkach polsko-litewskich „idzie ku lepszemu”*, „Gazeta Wyborcza” 2013, 12 II, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,13391429,Donald_Tusk_po_spotkaniu_z_premierem_Litwy__W_stosunkach.html, 15 XII 2015.

⁸⁵ B. T. Wieliński, *Bicie sąsiada – droga donikąd*, „Gazeta Wyborcza” 2013, 14 II, [online] http://wyborcza.pl/1,75968,13399273,Bicie_sasiada_droga_donikad.html, 15 XII 2015.

⁸⁶ Ł. Adamski, *Komentarz dla PAP o stosunkach polsko-litewskich*, strona internetowa Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, 21 V 2011, [online] <http://www.pism.pl/index/?id=a2f94d8e-28139ce8120147d24fe3b8f6>, 27 V 2016.

⁸⁷ *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego na temat polskiej polityki zagranicznej w 2013 r.*, strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] https://www.msiz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2012_2016/expose2/expose_2013/, 19 I 2017.

⁸⁸ Zob. szerzej J. Handle-Hussein, *Litwa – kryzys po wyborach*, „Analizy” Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 7 XI 2012, [online] <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2012-11-07/litwa-kryzys-polityczny-po-wyborach>, 20 I 2017.

prezydent z udziału w obchodach 11 listopada w 2012 r.⁸⁹, wygłoszona przez nią ostra krytyka Polski na szczycie NATO w Chicago w 2012 r. i zarzut, że Warszawa wyżej sobie ceni relacje z Moskwą niż z Wilnem⁹⁰.

Kolejną okazją do (raczej kularowych) rozmów polsko-litewskich mógł być odbywający się pod koniec listopada w Wilnie szczyt PW. Polskę na tym spotkaniu reprezentował prezydent Komorowski. Ewentualne nieformalne rozmowy poświęcone relacjom bilateralnym musiały jednak ustąpić miejsca innym wydarzeniom. Przede wszystkim było to niepowodzenie inicjatywy, na której najbardziej zależało zarówno Polsce, jak i Litwie, czyli doprowadzenie do podpisania przez prezydenta Ukrainy Wiktora Janukowycza umowy stowarzyszeniowej i umowy o pogłębianiu strefie wolnego handlu pomiędzy Ukrainą a UE⁹¹.

Początek 2014 r. przyniósł ponowne napięcia na linii Warszawa–Wilno. Deklarowana rok wcześniej przez stronę litewską wola rozwiązania przynajmniej części problemów polskiej mniejszości w duchu standardów unijnych nie przełożyła się na realne działania. Wywołało to nad Wisłą powrót nastrojów zniecierpliwienia i ostrzejszej retoryki wobec władz RL. W lutym premier Butkevičius publicznie wyraził chęć spotkania z szefem polskiego rządu i rozmów na temat poprawy stosunków polsko-litewskich. Zarówno premier Tusk, jak i minister Sikorski sceptycznie odnieśli się do propozycji rozmów, wskazując, że w pierwszej kolejności oczekiwaliby wywiązania się Wilna z wcześniejszych deklaracji⁹². Ponadto szef rządu wspominał, że miał okazję wymienić *kilka uwag* z Butkevičiusem podczas styczniowego szczytu państw bałtyckich w Tallinie⁹³. Jednym słowem, relacje polsko-litewskie uległy wyraźnemu ochłodzeniu. Zapewne nie bez znaczenia była kampania do Parlamentu Europejskiego, sprzyjająca usztywnieniu stanowisk po obu stronach granicy⁹⁴. Na marginesie warto odnotować, że pomimo napięć na linii Warszawa–Wilno w sierpniu 2014 r. Litwini poparli kandydaturę Sikorskiego na stanowisko szefa unijnej dyplomacji, argumentując to m.in. twar-

⁸⁹ A. Filipiak, *Prezydent Litwy uderza w mniejszość polską*, „Gazeta Wyborcza” 2013, 11 VI, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,14080669,Prezydent_Litwy_uderza_w_mniejszosc_polska.html, 15 XII 2015.

⁹⁰ M. Zawadzki, *Szczyt NATO o Afganistanie i polsko-litewski minikryzys*, „Gazeta Wyborcza” 2012, 21 V, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,11771417,Szczyt_NATO_o_Afganistanie_i_polsko_litewski_minikryzys.html, 16 XII 2015.

⁹¹ Zob. szerzej R. Sadowski, *Szczyt w Wilnie: bez przelomu w Partnerstwie Wschodnim*, „Analizy” Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 4 XII 2013, [online] <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-12-04/szczyt-w-wilnie-bez-przelomu-w-partnerstwie-wschodnim>, 17 XII 2015.

⁹² *Ostre słowa Sikorskiego wobec rządu Litwy*, PolskieRadio.pl, 10 II 2014, [online] <http://www.polskie-radio.pl/5/3/Artykul/1046000,Ostre-slowa-Sikorskiego-wobec-rzadu-Litwy>, 17 XII 2015.

⁹³ *Premier Tusk na razie nie chce spotkania z Butkevičiusem*, PolskieRadio.pl, 15 II 2014, [online] <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1051867,Premier-Tusk-na-razie-nie-chce-spotkania-z-Butkevi%C4%8Diusem>, 17 XII 2015.

⁹⁴ *Relacje polsko-litewskie 2014: Brak przelomu, zaostrzona retoryka i kurtuazyjne gesty*, „Znad Wilii” 2014, 9 I, [online] <http://zw.lt/opinie/relacje-polsko-litewskie-2014-brak-przelomu-zaostrzona-retoryka-kurtuazyjne-gesty>, 27 V 2016.

dym stanowiskiem polskiego ministra wobec Rosji⁹⁵. Jest to interesujące także dlatego, że krajowa opozycja zarzucała Sikorskiemu nadmierną uległość w stosunku do Moskwy i faworyzowanie jej kosztem pozostałych wschodnich sąsiadów Polski.

Innym przykładem współpracy polsko-litewskiej, pomimo napięć na najwyższym szczeblu, była decyzja Warszawy z maja 2014 r. o sprzedaży systemu przeciwlotniczego Grom armii RL w uproszczonej (przyspieszonej) procedurze. Ponadto polskie MON zrezygnowało z wcześniejszych planów rozformowania 14 Dywizjonu Artylerii Przeciwpancernej stacjonującego pod Suwałkami, zakładając natomiast jego dobrojenie i modernizację. Obie decyzje należy postrzegać w kontekście działań sojuszniczych w obliczu wojny na wschodniej Ukrainie⁹⁶.

PODSUMOWANIE

Bilans stosunków polsko-litewskich w omawianym okresie wymyka się jednoznacznej ocenie. W porównaniu do lat poprzednich niewątpliwie można mówić o ochłodzeniu relacji. Zdaniem niektórych krytyków ówczesnych działań polskiej dyplomacji sytuacja ta wynikała z programowej zmiany priorytetów, czyli zdystansowania się od krajów ULB⁹⁷ i skupienia na poprawie kontaktów z Rosją. Diagnoza ta jest z pewnością nieprecyzyjna. Faktem jest, że wraz z przejściem władzy przez koalicję PO-PSL polityka zagraniczna uległa modyfikacji. Nastąpiło m.in. odejście od prób budowania stałych sojuszy regionalnych (z udziałem państw dawnego bloku sowieckiego) na rzecz wejścia w główny nurt polityki europejskiej (zacieśnienie relacji z Niemcami i Francją). Polskie władze, podobnie jak USA i państwa Europy Zachodniej, próbowały też tzw. resetu w relacjach z FR. Posunięcia te nie oznaczały jednak automatycznego zredukowania kontaktów z partnerami w Europie Wschodniej. Różnica w stosunku do działań poprzednich gabinetów polegała przede wszystkim na tym, że minister Sikorski, zgodnie z zapowiedziami zawartymi w *exposé* z maja 2008 r., preferował prowadzenie polityki wschodniej w oparciu o instrumenty unijne i współpracę z pozostałymi zainteresowanymi krajami UE (a nie przez samodzielne działania)⁹⁸.

Szukając przyczyn ochłodzenia stosunków polsko-litewskich, należy mieć na uwadze sytuację wewnętrzną RL, przede wszystkim wzmocnienie pozycji polityków sceptycznych wobec strategicznego sojuszu z Polską i preferujących inne regionalne układy, np. zacieśnienie relacji z krajami skandynawskimi czy nawet poprawę kontaktów

⁹⁵ *Litwa popiera Sikorskiego na stanowisko szefa unijnej dyplomacji*, „Gazeta Wyborcza” 2014, 13 VIII, [online] http://wyborcza.pl/1,91446,16471245,Litwa_popiera_Sikorskiego_na_stanowisko_szefa_unijnej_html,17_XII_2015.

⁹⁶ S. Tarasiewicz, *Polska kolejny raz pomaga Litwie w zagrożeniu*, „Kurier Litewski” 2014, 27 V, [online] <http://kurierwilenski.lt/2014/05/27/polska-kolejny-raz-pomaga-litwie-w-zagrozeniu>, 18 XII 2015.

⁹⁷ ULB – Ukraina, Litwa i Białoruś, akronim spopularyzowany na łamach paryskiej „Kultury”.

⁹⁸ *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych na temat polityki zagranicznej RP w 2008 roku*, strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2012_2016/expose2/expose_2008/, 19 I 2017.

z Rosją i Białorusią⁹⁹. Proces poszerzenia kręgu bliskich partnerów na arenie międzynarodowej zachodził zarówno w Polsce, jak i na Litwie, a sprzyjało mu poszukiwanie w obu krajach nowych form walki ze skutkami światowego kryzysu finansowego. Na silny czynnik wewnątrzlitewski wpływający na ochłodzenie relacji z Warszawą wskazywał m.in. były prezydent Adamkus¹⁰⁰.

Nie sposób nie zauważyć też, że wraz ze wstąpieniem RL do UE i NATO w 2004 r. relacje Warszawy z Wilnem stały się zagadnieniem bardziej polskiej niż wschodniej polityki europejskiej. Przez pierwszych 13 lat funkcjonowania niepodległej Litwy III RP intensywnie wspierała swojego sąsiada na drodze do integracji ze strukturami europejskimi i atlantyckimi. Niewywiązywanie się przez Wilno ze zobowiązań traktatowych wobec polskiej mniejszości było w tym okresie przyjmowane w Warszawie z dużą wyrozumiałością. Tę strategię *przymykania oczu* na problemowe kwestie i koncentrowania się na oderwaniu Litwy ze strefy wpływów rosyjskich Marcin Kaczmarski nazwał *polityką wyższej konieczności*. Kiedy jednak priorytetowy cel polskiej dyplomacji na kierunku litewskim został zrealizowany, a pozycja Litwy w UE i NATO już okrzepła, Warszawa przystąpiła do działań na rzecz realizacji innych celów, m.in. poprawy sytuacji prawnej polskiej mniejszości i zwiększenia czynnika gospodarczego kosztem politycznego we wspólnych projektach gospodarczych¹⁰¹. W omawianym okresie również Wilno, choć w mniejszym stopniu, podnosiło temat problemów litewskiej mniejszości w Polsce (m.in. niedostatecznego zaopatrzenia szkół litewskich w podręczniki, ograniczenia czasu i zasięgu audycji radiowych w języku litewskim czy wspomnianych już zastrzeżeń wobec Karty Polaka)¹⁰².

Przechodząc do odpowiedzi na postawione we wstępie pytanie, jak relacje polsko-litewskie na szczeblu politycznym oddziaływały na cztery kluczowe sfery wzajemnych kontaktów, należy wskazać, że:

- W zakresie współpracy energetyczno-infrastrukturalnej, mimo wielu wysiłków, podejmowanych zwłaszcza na szczeblu prezydenckim, efekty były dalekie od oczekiwań. Świadczą o tym m.in.: utrudnienia czynione Orlenowi w Możejkach, brak porozumienia w sprawie budowy wspólnej elektrowni atomowej, ugrzęźnięcie wielu wspólnych przedsięwzięć na etapie koncepcyjnym¹⁰³, wciąż niezadowolający stan infrastruktury drogowo-kolejowej łączącej oba kraje. Zapewne częściowo odpowiedzialna za ten stan rzeczy była specyfika litewskiej sceny politycznej. Następujące po sobie rządy – reprezentujące odmienne strony sceny politycznej – często nie kontynuowały projektów poprzedników¹⁰⁴. Po 2007 r. Polska straciła też pozycję

⁹⁹ K. Dudzińska, *Polityka wobec Litwy...*, s. 137.

¹⁰⁰ *Były prezydent Litwy: Czuję się kłamcą wobec Aleksandra Kwaśniewskiego i Lecha Kaczyńskiego*, „Gazeta Wyborcza” 2012, 7 X, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,12625862,Byly_prezydent_Litwy_Czujecie_sie_klamca_wobec_Aleksandra.html, 23 XII 2015.

¹⁰¹ M. Kaczmarski, *Gry polsko-litewskie z Rosją w tle*, „Nowa Europa Wschodnia” 2012, nr 2, s. 82–83.

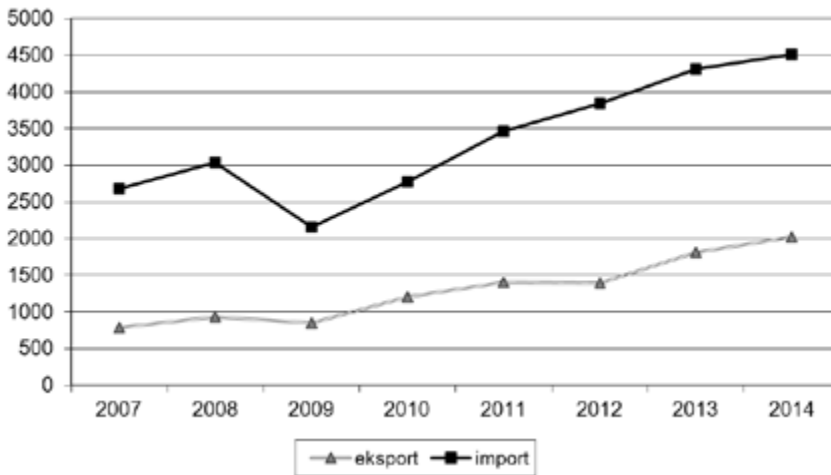
¹⁰² W. T. Modzelewski, *Dwie dekady stosunków Polski z Litwą...*, s. 306.

¹⁰³ Polsko-litewski most energetyczny został otwarty w grudniu 2015 r.

¹⁰⁴ J. Handle-Hussein, *Litwa – kryzys...*

największego inwestora zagranicznego na rynku litewskim na rzecz Szwecji (w latach 2006–2011 wartość bezpośrednich inwestycji polskich na Litwie skurczyła się o blisko 40%)¹⁰⁵. Niemniej przez cały omawiany okres wymiana handlowa pomiędzy oboma krajami miała charakter wyraźnie rosnący (z wyjątkiem „kryzysowego” 2009 r., kiedy odnotowano spadek w stosunku do poprzednich lat). Nieustająco utrzymywała się również zdecydowana przewaga importu z Polski nad litewskim eksportem. Ilustruje to zamieszczony poniżej wykres 1.

Wykres 1. Wymiana handlowa pomiędzy Polską a Litwą w latach 2007–2014 (w mln EUR)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony Oficialiosios statistikos portalas, [online] <https://osp.stat.gov.lt>.

- Zdecydowanie bardziej owocny był bilans polsko-litewskiej kooperacji w zakresie bezpieczeństwa i demokratyzacji Europy Wschodniej (współpraca wojskowa – w tym udział polskiego lotnictwa w NATO-wskiej rotacyjnej ochronie przestrzeni powietrznej trzech krajów bałtyckich, szkolenia i pomoc materialna dla armii RL, a także liczne inicjatywy na rzecz zaangażowania Ukrainy i Gruzji w struktury NATO). Część z tych działań odbywała się w ramach kontaktów dwustronnych Warszawa–Wilno, a część w obrębie UE i NATO. Należy podkreślić szczególną zbieżność interesów obu krajów w kwestii bezpieczeństwa militarnego. Polska stanowi kluczowy obszar, z którego udzielona zostałaby pomoc wojskowa w przypadku zagrożenia Litwy ze strony państwa trzeciego. Jednocześnie niepodległość RL

¹⁰⁵ G. Arlotti, *Stosunki polsko-litewskie między przeszłością a przyszłością*, „Studia Europejskie” 2012, nr 4, s. 115.

jest istotnym elementem gwarantującym bezpieczeństwo północno-wschodnich granic RP¹⁰⁶.

- Pomimo napięć w stosunkach dwustronnych należy pozytywnie ocenić współpracę polsko-litewską w obrębie polityki unijnej. Szczególnie istotną rolę odgrywały tu działania w ramach PW, a w późniejszym okresie wspólne działania na rzecz zdecydowanej reakcji UE na rosyjską agresję na Ukrainie. Warto odnotować też litewskie poparcie dla kandydatury Tuska na stanowisko przewodniczącego Rady Europejskiej¹⁰⁷ i Sikorskiego na szefa dyplomacji UE (a wcześniej na sekretarza generalnego NATO¹⁰⁸).
- Najbardziej konfliktogenny aspekt relacji bilateralnych stanowiła sprawa polskiej mniejszości na Litwie. Widoczne było zaostrenie stanowiska rządu Tuska w tej kwestii. Wpłynął na to wieloletni brak postępów w realizacji traktatowych zobowiązań Litwy wobec mniejszości narodowych i nasilająca się rozbieżność między deklaracjami a realnymi działaniami władz w Wilnie. Nie sposób również nie odnotować, że problematyka mniejszości narodowych była wykorzystywana w kampaniach wyborczych w obu państwach, co nie sprzyjało rozwiązaniom uwzględniającym racje obu stron.

Wydaje się, że władze w Warszawie nie doceniały głęboko zakorzenionego wśród litewskich polityków strachu przed polską dominacją, również w wymiarze gospodarczym. Nie umiano przeciwdziałać tym obawom. Zapewne na miejscu byłyby tu środki z obszaru tzw. miękkiego oddziaływania (np. sztuka, nauka, sport). Trzeba zauważyć, że antypolskie resentymenty szły w parze z popularnością polskiej kultury na Litwie¹⁰⁹.

Nie bez znaczenia dla nieprzejednanego stanowiska Wilna w kwestii przyjęcia europejskich standardów wobec mniejszości narodowych były działania Związku Polaków na Litwie, w tym jego współpraca z działaczami rosyjskimi¹¹⁰, co tylko podsycalo obawy odnośnie do lojalności Polonii wobec państwa litewskiego. Tym bardziej że pamiętano również zachowanie części polskiej mniejszości u progu niepodległości, czyli poparcie dla pozostania w ZSRR, czy pomysł autonomii. Jak zauważył brytyjski „The Economist”, problemy Polaków na Litwie są elementem pewnego „zakłętego kręgu” przyczynowo-skutkowego, którego decydenci po obu stronach granicy nie potrafili przerwać. Litwini nie spełniają postulatów polskiej mniejszości, uważając ją za środowisko o wrażliwej lojalności państwowej. Reakcją tej społeczności jest odwoływanie się

¹⁰⁶ Zob. szerzej: P. Pacuła, *Współpraca obronna w regionie Morza Bałtyckiego. Stan obecny i perspektywy*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2013, vol. 26, nr 2, s. 51–66.

¹⁰⁷ *Litwa jest za Donaldem Tuskiem*, „Wilnoteka.lt” 2014, 1 IX, [online] <http://www.wilnoteka.lt/lt/node/17186>, 16 I 2017.

¹⁰⁸ J. Pawlicki, *Litwa popiera kandydaturę Sikorskiego na szefa NATO*, „Gazeta Wyborcza” 2009, 8 I, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,6133160,Litwa_popiera_kandydature_Sikorskiego_na_szefa_NATO.html, 16 I 2017.

¹⁰⁹ K. Dudzińska, *Polityka wobec Litwy...*, s. 143.

¹¹⁰ G. Feifer, *Preparing for War in Lithuania*, „Foreign Affairs” 2015, 10 III, [online] <https://www.foreignaffairs.com/print/1113899>, 16 I 2017.

do władz w Warszawie, a to wzmaga brak zaufania litewskich polityków wobec tamtejszych Polaków. Na to nakłada się jeszcze niechęć Wilna do tworzenia precedensów prawnych, które mogłyby zostać wykorzystane przez mniejszość rosyjską¹¹¹.

Na poczucie zagrożenia w Wilnie zapewne wpływały też kwestie demograficzne. W ciągu 20 lat niepodległości populacja Litwy zmniejszyła się aż o 13%. Następował również silny proces starzenia się społeczeństwa¹¹². Warto mieć na uwadze, że polska mniejszość stanowi blisko 7% ogółu obywateli RL¹¹³. Adam Michnik zwracał poza tym uwagę, że w okresie sowietyzacji naród litewski otarł się o ryzyko całkowitego zaniku, czego echa są wciąż obecne w litewskiej mentalności¹¹⁴.

Zapewne jest dużo racji w wypowiedziach komentatorów, powołujących się na idee paryskiej „Kultury”, wskazujących, że Polska jako silniejszy partner powinna wykazać więcej cierpliwości wobec władz litewskich¹¹⁵. Trzeba też dodać, że wcześniejsza wyrozumiałość polityka wobec Wilna również nie była szczególnie skuteczna – jeśli polski interes narodowy postrzega się szerzej niż tylko jako utrzymanie Litwy jak najdalej od orbity rosyjskich wpływów. Wydaje się, że rację miał Bartosz T. Wieliński, pisząc, iż Polska ma ograniczony wpływ na fakt, że antypolonizm stał się jednym z elementów litewskiej tożsamości narodowej. Mimo to Polska jako strona silniejsza powinna wykazać się większą wyrozumiałością i nie podsycać obaw mniejszego sąsiada¹¹⁶.

Konflikt na linii Warszawa–Wilno dotyczący praw polskiej mniejszości, choć trudny dla obu stron, nie wychodził poza to, co jest dopuszczalne w relacjach między dwoma równoprawnymi partnerami funkcjonującymi w obrębie wspólnych instytucji międzynarodowych, takich jak UE i NATO. Wzajemne pretensje nie były na tyle silne, aby blokowały czy to polską pomoc dla Litwy w obliczu odradzającego się imperializmu rosyjskiego, czy to litewskie wsparcie dla aspiracji Warszawy w polityce unijnej.

Patrząc na niekończące się napięcie wokół praw polskiej mniejszości w RL, należy mieć na uwadze dwa wymiary tego zjawiska – nie całkiem ze sobą spójne. Jak zauważyła Galina Vaščenkaitė, z jednej strony konflikt ten był eskalowany i nagłaśniany przez podmioty mające żywotny interes w podtrzymywaniu polsko-litewskich animozji: media po obu stronach granicy, głównie brukowce poszukujące sensacji, i AWPL, zainte-

¹¹¹ *Dialogue of the Deaf between Vilnius and Warsaw*, „The Economist” 2012, 10 II, [online] <http://www.economist.com/node/21547388/print>, 15 I 2017.

¹¹² Wystąpienie Laimonasa Talat-Kelpša na konferencji naukowej *Stosunki polsko-litewskie: diagnoza i najważniejsze wyzwania*, strona internetowa Ośrodka Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, 9 VII 2012, [online] <http://en.oapuw.pl/relacja-z-konferencji-naukowej-pt-stosunki-polsko-litewskie-diagnoza-i-najwazniejsze-wyzwania-09-07-2012>, 26 V 2016.

¹¹³ Lietuvos Statistikos Departamentas, *2011 m. gyventojų surašymo rezultatai*, Vilnius 2012, s. 21.

¹¹⁴ Wystąpienie Adama Michnika na konferencji naukowej *Stosunki polsko-litewskie: diagnoza i najważniejsze wyzwania*, strona internetowa Ośrodka Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, [online] <http://en.oapuw.pl/relacja-z-konferencji-naukowej-pt-stosunki-polsko-litewskie-diagnoza-i-najwazniejsze-wyzwania-09-07-2012>, 26 V 2016.

¹¹⁵ J. Pomianowski, *Wróćcie do Giedroycia*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 25 X, [online] http://wyborcza.pl/1,75968,10532067,Wracajcie_do_Giedroycia.html, 23 XII 2015.

¹¹⁶ B. T. Wieliński, *Musimy przeczekać fochy Wilna*, „Gazeta Wyborcza” 2014, 15 X, [online] http://wyborcza.pl/1,75968,16804348,Musimy_przeczeka_fochy_Wilna.html, 23 XII 2015.

resowaną nie rozwiązywaniem, lecz podtrzymywaniem problemów polskiej mniejszości, gdyż stanowią one „paliwo” wyborcze tego ugrupowania. Relacje polsko-litewskie często padają także ofiarą cykli wyborczych w obu krajach. Dla wielu polityków, również z partii rządzących, nieprzejednane stanowisko wobec sąsiedniego kraju było łatwym sposobem pozyskania poparcia – zwłaszcza ze strony prawicowego elektoratu¹¹⁷. Należy do tego dodać rosyjskich agentów wpływu zainteresowanych konfliktem na linii Warszawa–Wilno. Wszelkie spory polsko-litewskie były bowiem nagłaśniane szczególnie przez media rosyjskie. Drugi wymiar stanowiła współpraca polityczna, gospodarcza i militarna, która rozwijała się w dużej mierze niezależnie od napięć wokół problemów mniejszości narodowych. Również badania sondażowe wśród polskiej mniejszości nie potwierdzały głoszonego przez część polityków poczucia opresji ze strony państwa litewskiego¹¹⁸. Wyniki te wspierały argumentację Wilna, że, niezależnie od okresowych konfliktów, problemy mniejszości były stopniowo rozwiązywane, np. następował zwrot nieruchomości należnych Polakom. Ponadto to właśnie RL była w omawianym czasie jedynym krajem na świecie, w którym polska mniejszość narodowa mogła przejść przez wszystkie szczeble edukacji (od przedszkola po uniwersytet) w macierzystym języku¹¹⁹. Tak więc retoryczny aspekt relacji przybierał bardziej niepokojącą formę niż ich wymiar praktyczny.

Niemniej jednak nie ulega wątpliwości, że relacje Warszawy z Wilnem stanowią wyzwanie dla strategów polskiej dyplomacji. Konieczne jest znalezienie złotego środka między dbałością o ścisły sojusz z Litwą a zapewnieniem unijnych standardów prawnych dla polskiej mniejszości i polskiego biznesu w tym kraju.

BIBLIOGRAFIA

I. Materiały drukowane:

Literatura źródłowa:

Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych, sporządzona w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r., Dz. U. 2002, nr 22, poz. 209.

Lietuvos Statistikos Departamentas, *2011 m. gyventojų surašymo rezultatai*, Vilnius 2012.

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobroświątecznej współpracy, sporządzony w Wilnie dnia 26 kwietnia 1994 r., Dz. U. 1995, nr 15, poz. 71.

Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka, Dz. U. 2007, nr 180, poz. 1280.

¹¹⁷ G. Vaščenkaitė, *Lithuanian-Polish Relations after 2004...*, s. 97–105.

¹¹⁸ Tamże, s. 96–97.

¹¹⁹ *Lithuanian Ambassador's Letter to the Economist: Polish Minority Has Exceptionally Good Conditions*, 15min.lt, 5 IV 2012, [online] <http://www.15min.lt/en/article/in-lithuania/lithuanian-ambassador-s-letter-to-the-economist-polish-minority-has-exceptionally-good-conditions-525-209046>, 26 I 2017.

Literatura pomocnicza:**– monografie i opracowania:**

Buchowski K., *Polityka zagraniczna Litwy 1990–2012. Główne kierunki i uwarunkowania*, Białystok 2013.

– rozdziały w pracach zbiorowych:

Vilpišauskas R., *Lithuanian Foreign Policy Since Eu Accession. Torn between History and Interdependence*, [w:] *The New Member States and the European Union. Foreign Policy and Europeanization*, red. M. Baun, D. Marek, London–New York 2013.

– artykuły w czasopismach naukowych:

Arlotti G., *Stosunki polsko-litewskie między przeszłością a przyszłością*, „Studia Europejskie” 2012, nr 4.

Buchowski K., *Lithuanian New Foreign Policy (2004–2009)*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2017, vol. 52, nr 3.

Bukowiecka H., *Polityka Polski wobec Litwy*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2008.

Dambrauskaitė Ž., Janeliūnas T., Jurkonis V., Gira V. S., *Lithuanian-Polish Relations Reconsidered: a Constrained Bilateral Agenda or an Empty Strategic Partnership?*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2011, vol. 26.

Dudzińska K., *Polityka wobec Litwy – pat czy szansa na przełom?*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2011.

Kazėnas G., *Akcja Wyborcza Polaków na Litwie w wyborach na Litwie. Jak AWPL udało się przekroczyć 5-procentowy próg wyborczy?*, „Politeja. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2014, vol. 28, nr 2, [online] <https://doi.org/10.12797/Politeja.11.2014.28.12>.

Kojala L., Ivanauskas V., *Lithuanian Eastern Policy 2004–2014: The Role Theory Approach*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2014, vol. 32.

Kuzborska E., *The Protection of Lithuanian’s Polish Minority: Bone of Contention in Bilateral Polish-Lithuanian Relations*, „European Yearbook of Minority Issues” 2013, vol. 12, nr 1, [online] https://doi.org/10.1163/9789004306134_006.

Milta M., *Lithuania’s Foreign Policy Under the Eastern Partnership Programme in 2009–2014: From Small State Policy to Smart State Strategy*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2015, vol. 33.

Olchowski J., Kazėnas G., *Stosunki polsko-litewskie w kontekście Karty Polaka*, „Przegląd Naukowy Disputatio” 2010, t. 10.

Pacuła P., *Współpraca obronna w regionie Morza Bałtyckiego. Stan obecny i perspektywy*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2013, vol. 26, nr 2.

Park A., Paulionyte M., *Lithuania’s Foreign Policy under Grybauskaitė: Change or Continuity?*, „Journal of Contemporary European Studies” 2016, vol. 24, no. 4, [online] <https://doi.org/10.1080/14782804.2015.1129941>.

Paulauskas A., *Lithuania’s New Foreign Policy*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2004, vol. 13–14.

Sidorkiewicz K., *Polska i Litwa w latach 2009–2013: dobre czy trudne sąsiedztwo?*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2015, nr 6VI/2.

Sidorkiewicz K., *Stosunki polsko-litewskie w latach 1990–1995 – początki współpracy*, „Przegląd Naukowy Disputatio” 2010, t. 10.

Vaščenkaitė G., *Lithuanian-Polish Relations after 2004: Good Old Cooperation in Regretfully Bad New Wrapping*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2014, vol. 32.

Wolęjko M., *Sytuacja mniejszości polskiej na Litwie a relacje polsko-litewskie*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, vol. 17, nr 1.

– **artykuły prasowe:**

Kaczmarek M., *Gry polsko-litewskie z Rosją w tle*, „Nowa Europa Wschodnia” 2012, nr 2.

II. Materiały elektroniczne:

Literatura źródłowa:

Agreement Between Political Parties of the Republic of Lithuania on the Main Goals and Objectives of the State Foreign Policy for 2004–2008, oficjalna strona internetowa Lietuvos Respublikos Seimas, [online] <http://www3.lrs.lt/docs2/QSJEWLHW.DOC>.

Grupa Wyszehradzka i państwa bałtyckie solidarne w sprawie pakietu klimatyczno-energetycznego, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 5 XI 2008, [online] <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/grupa-wyszehradzka-i-panstwa-baltyckie-solidarne-w-sprawie-pakietu.html>.

Informacja Ministra Spraw Zagranicznych na temat polityki zagranicznej RP w 2008 roku, strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2012_2016/expose2/expose_2008/.

Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego na temat polskiej polityki zagranicznej w 2009 roku, strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2012_2016/expose2/expose_2009/.

Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego na temat polskiej polityki zagranicznej w 2011 r., strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2012_2016/expose2/expose2011/.

Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego na temat polskiej polityki zagranicznej w 2013 r., strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2012_2016/expose2/expose_2013/.

Informator Ekonomiczny Ministerstwa Spraw Zagranicznych, strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/europa/litwa/litwa>.

Informator Ekonomiczny Ministerstwa Spraw Zagranicznych, strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych, [online] <http://www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl/pl/europa/niemcy>.

Lech Kaczyński wziął udział w obchodach 91. rocznicy odrodzenia Litwy, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 16 II 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/>

archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,12,188,lech-kaczynski-wzial-udzial-w-obchodach-91-rocznicy-odrodzenia-litwy.html.

Oficialiosios statistikos portalas, [online] www.osp.stat.gov.lt.

Podpisanie porozumienia między Polską a Litwą, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 12 II 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,139,podpisanie-porozumienia-miedzy-polska-a-litwa.html>.

Prezydencki Szczyt Energetyczny w Kijowie, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 22 V 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,375,prezydencki-szczyt-energetyczny-w-kijowie.html>.

Prezydent Komorowski rozmawiał z prezydent Litwy, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 11 XI 2010, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wydarzenia/art,1518,prezydent-komorowski-rozmawial-z-prezydent-litwy.html>.

Prezydent na Litwie: partnerstwo strategiczne jest sprawą podstawową, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 16 IV 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,12,630,prezydent-na-litwie-partnerstwo-strategiczne-jest-sprawa-podstawowa.html>.

Prezydent z roboczą wizytą na Litwie, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 8 IV 2010, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2010/art,12,714,prezydent-z-robocza-wizyta-na-litwie.html>.

Prezydent: mam najlepszą wolę, jeśli chodzi o relację z Litwą, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 28 VIII 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,9,791,prezydent-mam-najlepsza-wole-jesli-chodzi-o-relacje-z-litwa.html>.

Prezydent: Polacy i Litwini mają mnóstwo wspólnych interesów, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 6 VII 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,12,683,prezydent-polacy-i-litwini-maja-mnostwo-wspolnych-interesow.html>.

Relacje między naszymi krajami pogłębiają się, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 11 XI 2007, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2007/art,149,941,relacje-miedzy-naszymi-krajami-poglebiaja-sie.html>.

Spotkanie Pani Marii Kaczyńskiej z Malżonką Prezydenta Republiki Litewskiej Panią Almą Adamkienė, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 11 II 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,162,19,spotkanie-pani-marii-kaczyńskiej-z-malzonka-prezydenta-republiki-litewskiej-pania-alma-adamkien.html>.

Spotkanie Prezydenta RP z Prezydentami państw bałtyckich, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 28 VIII 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,683,spotkanie-prezydenta-rp-z-prezydentami-panstw-baltyckich.html>.

Spotkanie przywódców nowych państw unijnych przed szczytem UE, strona internetowa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, 29 X 2009, [online] <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/spotkanie-przywodcow-nowych-panstw-unijnych-przed-szczytem-ue.html>.

- Spotkanie szefów rządów państw bałtyckich*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 5 XII 2010, [online] <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/spotkanie-szefow-rzadow-panstw-baltyckich.html>
- Wizyta Prezydenta RP na Litwie*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 16 VI 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,297,wizyta-prezydenta-rp-na-litwie.html>
- Wizyta Prezydenta RP w Gruzji*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 12 VIII 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,721,wizyta-prezydenta-rp-w-gruzji.html>
- Wizyta Prezydenta RP w Gruzji*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 23 XI 2007, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2007/art,149,901,wizyta-prezydenta-rp-w-gruzji.html>
- Wizyta Prezydenta RP w Wilnie*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 16 II 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,128,wizyta-prezydenta-rp-w-wilnie.html>
- Wizyta robocza Prezydent Republiki Litewskiej Dalii Grybauskaitė*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 11 XI 2009, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/art,9,987,wizyta-robocza-prezydent-republiki-litewskiej-dalii-grybauskait.html>
- Wizyta robocza Prezydenta RP na Litwie*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 1 II 2008, [online] <http://www.prezydent.pl/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/art,148,163,wizyta-robocza-prezydenta-rp-na-litwie.html>

Literatura pomocnicza:

– analizy i raporty:

- Handle-Hussein J., *Litwa – kryzys po wyborach*, „Analizy” Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia 2012, 7 XI 2012, [online] <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2012-11-07/litwa-kryzys-polityczny-po-wyborach>.
- Matuszak S., *Ukraińsko-rosyjski spór gazowy*, „Analizy” Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 7 IX 2011, [online] <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2011-09-07/ukraińsko-rosyjski-spor-gazowy>.
- Sadowski R., *Szczyt w Wilnie: bez przelomu w Partnerstwie Wschodnim*, „Analizy” Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia 2013, 4 XII 2013, [online] <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-12-04/szczyt-w-wilnie-bez-przelomu-w-partnerstwie-wschodnim>.
- Świeboda P., *Konflikt w Gruzji i jego implikacje dla regionu – perspektywa Polski*, Heinrich-Böll-Stiftung Warszawa, listopad 2008, [online] https://pl.boell.org/sites/default/files/uploads/2014/02/konflikt_w_gruzji_pawel_swieboda.pdf.

– artykuły prasowe:

- 80 lat temu zginęli litewscy lotnicy pionierzy*, strona internetowa TVP INFO, 14 VII 2013, [online] <http://www.tvp.info/11763266/informacje/polska/80-lat-temu-zgineli-litewscy-lotnicy-pionierzy/>.
- Adamski Ł., *Komentarz dla PAP o stosunkach polsko-litewskich*, strona internetowa Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, 21 V 2011, [online] <http://www.pism.pl/index/?id=a2f94d8e28139ce8120147d24fe3b8f6>.
- Bad Blood*, „The Economist” 2012, 10 III, [online] <http://www.economist.com/node/21549987/print>.
- Brzeziecki A., *Jeszcze raz, ostatni raz*, „Tygodnik Powszechny” 2012, 23 IV, [online] <https://www.tygodnikpowszechny.pl/jeszcze-raz-ostatni-raz-15918>.
- Były prezydent Litwy: Czuję się kłamcą wobec Aleksandra Kwaśniewskiego i Lecha Kaczyńskiego*, „Gazeta Wyborcza” 2012, 7 X, [online] <http://wyborcza.pl/1,76842,12625862,Byly-prezydent-Litwy-Czujecie-sie-klamca-wobec-Aleksandra.html>.
- Dialogue of the Deaf between Vilnius and Warsaw*, „The Economist” 2012, 10 II, [online] <http://www.economist.com/node/21547388/print>.
- Feifer G., *Preparing for War in Lithuania*, „Foreign Affairs” 2015, 10 III, [online] <https://www.foreignaffairs.com/print/1113899>.
- Filipiak A., *Prezydent Komorowski upomina Litwę*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 17 II, [online] <http://wyborcza.pl/1,76842,9120889,Prezydent-Komorowski-upomina-Litwe.html>.
- Filipiak A., *Prezydent Litwy uderza w mniejszość polską*, „Gazeta Wyborcza” 2013, 11 VI, [online] <http://wyborcza.pl/1,76842,14080669,Prezydent-Litwy-uderza-w-mniejszosc-polska.html>.
- Filipiak A., Wieliński B. T., *Donald Tusk po spotkaniu z premierem Litwy: W stosunkach polsko-litewskich „idzie ku lepszemu”*, „Gazeta Wyborcza” 2013, 12 II [online] <http://wyborcza.pl/1,76842,13391429,Donald-Tusk-po-spotkaniu-z-premierem-Litwy-W-stosunkach.html>.
- Komorowski: Będziemy wspierać szkolnictwo polskie na Litwie*, „Newsweek” 2012, 16 II, [online] <http://swiat.newsweek.pl/komorowski--bedziemy-wspierac-szkolnictwo-polskie-na-litwie,88375,1,1.html>.
- Komorowski i prezydent Litwy świętują rocznicę Grunwaldu*, „Newsweek” 2010, 14 VII, [online] <http://polska.newsweek.pl/komorowski-i-prezydent-litwy-swietuja-rocznice-grunwaldu,61906,1,1.html>.
- Konarski M., *Tusk rozmawiał z Kubiliusem o energii i Karcie Polaka*, Portal Spraw Zagranicznych, 14 I 2009, [online] <http://www.psz.pl/92-polska/tusk-rozmawial-z-kubiliusem-o-energii-i-karcie-polaka>.
- Konstytucja Obojga Narodów*, „Tygodnik Wileńszczyzny” 2008, nr 19 (7–13 VI, wydanie internetowe nr 400), [online] <http://www.tygodnik.lt/200819/aktualia1.html>.
- Korejba J., *Skończmy z polityką starszego brata*, „Nowa Europa Wschodnia” 2012, 16 X, [online] www.new.org.pl/1051,post.html.
- Lichnerowicz A., *Tusk na Litwie uspokaja Polaków*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 5 IX, [online] <http://wyborcza.pl/1,76842,10230011,Tusk-na-Litwie-uspokaja-Polakow.html>.
- Lithuanian Ambassador's Letter to the Economist: Polish Minority Has Exceptionally Good Conditions*, 15min.lt, 5 IV 2012, [online] <http://www.15min.lt/en/article/in-lithuania/>

lithuanian-ambassador-s-letter-to-the-economist-polish-minority-has-exceptionally-good-conditions-525-209046.

Litwa jest za Donaldem Tuskiem, „Wilnoteka.lt” 2014, 1 IX, [online] <http://www.wilnoteka.lt/lt/node/17186>.

Litwa popiera Sikorskiego na stanowisko szefa unijnej dyplomacji, „Gazeta Wyborcza” 2014, 13 VIII, [online] http://wyborcza.pl/1,91446,16471245,Litwa_popiera_Sikorskiego_na_stanowisko_szefa_unijnej.html.

Ostre słowa Sikorskiego wobec rządu Litwy, PolskieRadio.pl, 10 II 2014, [online] <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1046000,Ostre-slowa-Sikorskiego-wobec-rzadu-Litwy>.

Park A., *Turns and U-Turns: The Foreign Policy of Lithuanian President Dalia Grybauskaitė*, „Baltic Bulletin” 2016, 16 XII, [online] <http://www.fpri.org/article/2016/12/turnsuturns-foreignpolicylithuanianpresidentdaliagrybauskaite/>.

Pawlicki J., *Litwa popiera kandydaturę Sikorskiego na szefa NATO*, „Gazeta Wyborcza” 2009, 8 I, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,6133160,Litwa_popiera_kandydature_Sikorskiego_na_szefa_NATO.html.

Poczobut A., *Wielkie rozczarowanie*, „Gazeta Wyborcza” 2014, 17 VII, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,16341427,Wielkie-rozczarowanie__Nie_bedzie_dwujezycznych_tablic.html.

Pomianowski J., *Wracajcie do Giedroycia*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 25 X, [online] http://wyborcza.pl/1,75968,10532067,Wracajcie_do_Giedroycia.html.

Premier Tusk na razie nie chce spotkania z Butkeviciusem, PolskieRadio.pl, 15 II 2014, [online] <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1051867,Premier-Tusk-na-razie-nie-chce-spotkania-z-Butkevi%C4%8Diusem>.

Relacje polsko-litewskie 2014: Brak przełomu, zastrzona retoryka i kurtuazyjne gesty, „Znad Wili” 2014, 9 I, [online] <http://zw.lt/opinie/relacje-polsko-litewskie-2014-brak-przelomu-zastrzona-retoryka-kurtuazyjne-gesty/>.

Stosunki polsko-litewskie. Kalendarium OSW, „Kultura Enter” 2011, vol. 31, nr 2, [online] <http://kulturaenter.pl/article/stosunki-polsko-litewskie-kalendarium-osw/>, 14 XII 2015.

Tarasiewicz S., *Grybauskaitė zrywa z kurtuazją polsko-litewskich spotkań*, „Kurier Wileński” 2012, 6 XI, [online] <http://kurierwilenski.lt/2012/11/06/grybauskaite-zrywa-z-kurtuazja-polsko-litewskich-spotkan/>.

Tarasiewicz S., *Polska kolejny raz pomaga Litwie w zagrożeniu*, „Kurier Wileński” 2014, 27 V, [online] <http://kurierwilenski.lt/2014/05/27/polska-kolejny-raz-pomaga-litwie-w-zagrozeniu/>.

Tracevskis R. M., *Discussing the Future of EU and Lithuanian-Polish Relations*, „The Baltic Times” 2016, 30 XI, [online] http://www.baltictimes.com/discussing_the_future_of_eu_and_lithuanian-polish_relations/.

Widacki J., *Litewska pułapka premiera Tuska*, „Tygodnik Przegląd” 2011, 18 IX, [online] <http://www.tygodnikprzeglad.pl/jan-widacki-galicji-24/>.

Wielński B. T., *Bicie sąsiada – droga donikąd*, „Gazeta Wyborcza” 2013, 14 II, [online] http://wyborcza.pl/1,75968,13399273,Bicie_sasiada__droga_donikad.html.

Wielński B. T., *Musimy przeczekać fochy Wilna*, „Gazeta Wyborcza” 2014, 15 X, [online] http://wyborcza.pl/1,75968,16804348,Musimy_przeczekac_fochy_Wilna.html.

Winięcki J., Smoczyński W., *Wojna na prowokacje*, „Polityka” 2008, 12 VIII, [online] <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/264549,1,polska-dyplomacja-a-wojna-w-gruzji.read>

- W litewskich paszportach polski nadal zakazany*, „Gazeta Wyborcza” 2010, 9 IV, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,7747170,W_litewskich_paszportach_polski_nadal_zakazany.html.
- Wojciechowski M., *Nie ma kryzysu po wizycie prezydenta Komorowskiego na Litwie*, „Gazeta Wyborcza” 2012, 17 II, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,11171980,Nie_ma_kryzysu_po_wizycie_prezydenta_Komorowskiego.html.
- Wroński P., *Szczyt w Warszawie*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 28 V, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,9682124,Szczyt_w_Warszawie.html.
- Współpracownik Busha: Lech Kaczyński nie zatrzymał rosyjskich czołgów w Gruzji*, „Gazeta Wyborcza” 2013, 28 V, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,14001451,Wspolpracownik_Busha__Lech_Kaczynski_nie_zatrzymal.html.
- Wystąpienie Adama Michnika na konferencji naukowej *Stosunki polsko-litewskie: diagnoza i najważniejsze wyzwania*, strona internetowa Ośrodka Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, [online] <http://en.oapuw.pl/relacja-z-konferencji-naukowej-pt-stosunki-polsko-litewskie-diagnoza-i-najwazniejsze-wyzwania-09-07-2012>.
- Wystąpienie Laimonasa Talat-Kelpša na konferencji naukowej *Stosunki polsko-litewskie: diagnoza i najważniejsze wyzwania*, strona internetowa Ośrodka Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, 9 VII 2012, [online] <http://en.oapuw.pl/relacja-z-konferencji-naukowej-pt-stosunki-polsko-litewskie-diagnoza-i-najwazniejsze-wyzwania-09-07-2012>.
- Zawadzki M., *Szczyt NATO o Afganistanie i polsko-litewski minikryzys*, „Gazeta Wyborcza” 2012, 21 V, [online] http://wyborcza.pl/1,76842,11771417,Szczyt_NATO_o_Afganistanie_i_polsko_litewski_minikryzys.html.
- Zuchowicz K., Mickiewicz R., *Sentymentalna podróż marszałka na Litwę*, „Rzeczpospolita” 2008, 13 I, [online] <http://www4.rp.pl/artykul/83381-Sentymentalna-podroz-marszalka-na-Litwe.html>.

Marcin FRENKEL, absolwent Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego. Aktualnie przygotowuje doktorat na temat roli paryskiej „Kultury” w kształtowaniu polityki wschodniej III RP. Główny obszar jego zainteresowań badawczych to polska polityka zagraniczna po 1989 r.